

Parma

Au înflorit iar violetele
Și peste tot cântă răzoarele ;
Se joacă viața cu soarele
Și soarele 'n iarbă cu fetele.

Miros a cascadă izvoarele,
A roiuri de-albine rozetele,
A mare, femeilor, pletele
Și-a fulger de-argint căprioarele.

Iși scutură cerul podoabele
Multiple și limpezi ca boabele
De rouă 'n potirele florilor ;

Iar dorul din sufletul omului
Se sue pe treptele zorilor
Ca seva 'n nervurile pomului.

N. DAVIDESCU

Din ciclul „Renașterea”

Un timp tulburat, altă lume și un om: René Benjamin

de TOMA VLADESCU

Am puțin voluptatea să revin asupra unei cărți pe care, decăteori lumea îmi pare prea mult, prea odios complicată, — decăteori timpul se arată într'adevăr prea mult tulburat, — eu o scot din bibliotecă, pur și simplu, ca să respir... Chronique d'un temps troublé. René Benjamin... Cartea e o întreagă lume fără îndoială — sau mai degrabă fulgurantă sugestii de o altă lume ! Iar autorul ei, o !, autorul acesta e — greu s'ar putea spune mai mult ! — e un OM într'adevăr, un „om” în sensul de noblete pe care acest cuvânt încă mai poate să-l aibă ! Deaceia — să fim bine înțeleși — nimic nu va fi complicat aici. Să nu-mi cereți „teorii” nici „probleme”... Nu va fi vorba de ele ! Dar un om, cum v'am spus, un om deschide largi ferestre și, când vede tot ce și dumneavoastră vedeți, el cere spațiu și aer — cât mai mult aer.

Omul e înăbușit... Cum ar putea să nu fie ! Dar dacă și dumneavoastră sunteți puțin ca el — ceea ce v'as dori... — atunci să mergem mai repede în lumea pe care ne-o descoperă Benjamin și care aș vrea par'că să vă asigur că face mai mult poate chiar decât aceea pe care Columb a găsit-o peste un ocean plictisit... Sunt de altfel două lumi care se refuză — fără niciun contact !

Dar, nu știu... Jocul literar are bizare capricii ! René Benjamin, nu am deloc sentimentul să fi pătruns în conștiința noastră atât cât mi s'ar fi părut normal să pătrundă, și nu știu căți Români inteligenți au ajuns să-l cunoască. Această Chronique d'un temps troublé care, dacă nu mi-ar fi teamă de cuvântul pedant, aș spune că privește însuși destinul omului — dar fără să se gândească aproape și fără să pretindă nimic ! — această „cronică” totuși, așa de modest numită, nu știu cine să mai fi vorbit de ea, într-o vreme totuși în care criticii noștri sunt surmenați să desăvârșescă un „gând” sau o „idee” de d. Benda de pildă, de d. Thérive chiar, sau de acest alt revoluționar destul de didactic în definitiv și destul de comod care îmi pare să fie d. Duhamel, (recentul oaspe de altfel al regatului nostru...). Nu e nimic de făcut ! Toată lumea citește această literatură... Cucoane chiar, pe care ai oarecare strângere de inimă că le privești, se ostenește și ele, inutil de altfel, pe aceste palide file... E un timp tulburat !

Benjamin ni-l arată... Dar ne arată mai ales cum să fugim din el ci ne spune puțin unde să mergem.

Dar mai întâi, lumea asta : cu un cuvânt popular, s'ar zice că Benjamin o paște demult — și demult îl crispează ! A început, dacă mi-aduc aminte, cu această Sorbonă pe care științismul german, încă de pe timpul când oficia Renan, a transformat-o într'o arhivă de praf și formule, în care vieța, elanul, erau condiționate de legile din laborator iar poezia mai ales definitiv suprimată : ea nu apărea sub niciun microscop al științei... Cum ar fi putut, atunci, să existe ! Era, aceasta, „la farce de la Sorbonne”... nicio mirare atunci că o astfel de cultură, oficială, fără poezie, a pregătit o generație de defetism în care uriașul faliment al științei a făcut să crească peste atâtea inimi invinse, dar tinere, desperări care mergeau până la sinucidere... Ingrozit de această Sorbonă, Benjamin a plecat mai jos, acolo unde cresc copiii, unde se pregătesc destinele lor. Ce a găsit ? Era „marfa” pe care o expediasă Sorbona, pe care o trimisese să semneze nu știu ce spirit — sau mai degrabă să-l ucidă — în cele mai tinere inimi ale Franței... Erau „primarii” democrației intelectuale !

Invățătorii sindicalizați, cari n'ar fi admis odată cu capul să renunțe la evoluție, la „progres”, la progresul științei desigur, de unde ei aveau să obțină, se pare destul de curând, o lume perfectă și fără efort, o lume fabricată în mașină sub portretul încântat al lui Marx ! Acești tipi „à la page”, Benjamin i-a văzut, i-a sgarăit, i-a palmuit cu acest răș teribil care a făcut să turbure toate sindicatele lor... I-a fotografiat aproape, imbecili și solemni, mărginiți și aroganți, peremptorii și definitivi, îngâmfaiți de propria lor prostie care, ea singură, apărea fără margini... Ei știau tot, și, cu ideile lor, picior peste picior, dădeau cu tifa lui Dumnezeu ! Aliborons et demagogues, le-a spus Benjamin într'un uluitor pamflet... Era, pentru asta, să moară pe când denunța această mizerie, într'una din conferințele lui — gonit cu pietre de câțiva din acești „sindicalizați”, prin sudul Franței !

Dar când s'a uitat împrejur ce-a văzut ? Vieța e oare altceva decât politică, atunci când vrem să luăm cunoștință de ea ? Este în orice caz și politică... Benjamin a privit-o ! Cine organiza — și după ce criterii ? — cine administra, cine exprima sensurile colective ? Cine ar fi putut fi, în democrație ? Erau reprezentanții acestor „primarii” de prin sindicate, trebuiau să fie interpreții necesari ai unei lumi pe care o preparase „La farce de la Sorbonne”... Culcați pe realitățile cele mai certe, dar a căror singură poezie ar fi fost de ajuns, ei sfărâiau idealuri sonore. Subt ei vieța se mișca sinceră — dar, formele ei, cine s'ar fi gândit să le vadă ! Les augures de Genève ne presintă această me-nagerie, solemnă... Curioși indivizi ! Trebuie cineva să știe să rădă, așa cum răde — feroce — René Benjamin, ca să-i poată privi și să-i poată ierta. Această rețetă a uluitoare care confiscă și suprimă toate formele adevărului pare să constituie, pentru cine privește mai bine, un fel de esențială

(Urmare în pag. ultimă)

Ingres

Portret

Cântec scurt

O fată pășea peste câmpuri în asfințit
Agale pășea. Și cânta :
Nici odată n'am iubit. Nici odată n'am iubit.

Sunt singură și limpede sunt ca fântânile
Din capătul îndepărtat al drumului stingher
Fântâni făcute nu pentru pământ ci pentru cer.

Pe creste de munte, urca un voinic și cânta
Cu mâna în șold, cu fruntea în stele
Mă 'nalț spre culmi, cu pași repezi mă 'nalț spre culmi
Nici o viață nu-i mai frumoasă decât viața mea.

Dar iată, luna a 'nălbit cărările
Sunt de argint pădurile în depărtări.
Opritu-s'au cei doi drumeți la cap de zări
Și spre pământ plecându-și fruntea, greu
Au plâns, tăcut, să nu-i audă Dumnezeu.

ANTIȘOARA ODEANU

Ignoranță și libertate

de MIRCEA ELIADE

Pentru gândirea indiană, ignoranța e „creatoare”. În terminologia celor două principale școli vedantice, s'ar putea spune că lumea este o creație subiectivă a inconștientului uman (*ānāna*; cf. *Gandopādīya*, II, 12 *Vedānta-Sīdhānta-Muktārālī*, 9, 10) — sau este proiecția cosmologică a lui Brahman, „marea iluzie” (*māyā*), căreia ignoranța noastră îi acordă realitate ontologică și validitate logică cf. *Sankarāchārya*, *Shārirakabhāshya*, I, 2, 22).

Fără a întâmi întodeauna formule atât de precise ca acestea, se poate totuși afirma că gândirea indiană descoperă în ignoranță sau iluzie izvorul inexhaustibil al formelor cosmice și al devenirii universale. Lumea așa cum ne-o înfățișează experiența umană este multiplă, în eternă devenire, creatoare de infinite forme. Dar lumea aceasta, Cosmosul, nu poate fi decât o „iluzie”, sau proiectarea unei „măgii” divine — pendită este sat (esse) : Unul, egal cu sine, imobil, autonom, fără „experiență”, fără devenire.

Viața e durere, repetă India dela Upanishade încocace; *sarvani dūhkaṃ, sarvani anityam*, „totul e durere, totul e trecător”. Dar viața este, în același

limp, neobosită creatoare de infinite forme. „Forme” care apar și dispar, care se nasc și mor, într'o continuă devenire. Viața este dureroasă tocmai pentru că e multiformă, dinamică, dramatică ; într'un cuvânt, pentru că e integrată într'un ocean de iluzii, e viciată de „ignoranță”. Aceiași originară „ignoranță” care explică drama existenței umane (suferința universală, ciclul transmigrărilor) — explică nașterea continuă a formelor cosmice, Creația. Când toate spiritele (*purushas*) își vor fi recăștigat libertatea, autonomia perfectă — atunci formele cosmice, Creația, se va reabsorbi în subtracția singura realitate care poate fi gârstanța primordială (*prakriti*). Astfel cred cele două școli filozofice „realiste”, *Sāmkhya* și *Yoga*.

Spiritualitatea indiană s'a împăcat de multe ori cu această Creație; dovadă, atâtea simboluri ale fecundității și fertilității cosmice, care abundă în arta și iconografia indiană (cf. de ex. cele două erudite monografii ale lui Ananda Coomaraswamy, *Yakṣas*, I-II, Washington, 1928, 1931). Fără îndoială, este vorba aici, în bună parte, de o spiritualitate „populară”, avându-și origina în străvechile culte ale Marelui Zei sau într'o

Intre critică profesională și eseu

de ION BIBERI

Este în afara îndoiei că într'una din formulele practice susținute de critica literară conduce cu timpul la o deformare profesională : curiozitatea pentru opere scade, iar atitudinea neprevenită cu care criticul trebuie să înceapă lectura, face loc unei deprinderi de gândire tinzând treptat spre un fel de sectarism al receptivității estetice. Aceste rezultate sunt urmarea unei activități impuse ; lectura nu mai este pentru critic o deschidere de zăre spirituală, o evadare, ci o constrângere permanentă, ce ajunge adesea la incuriozitate și biarez ; ea nu mai apare ca un imbold lăuntric, călăuzit de capriciile fanteziei sau de nevoile sufelești ale criticului, căci ea e înlocuită cu o activitate strict profesională ; criticul nu-și poate orienta lecturile în spre operele care prezintă afinități sufelești de moment, el fiind ținut să-și restrângă alegerea cărților la actualitatea mediată. Se substituie deci activității libere, poposirii pe îndelete de-a-lungul paginilor, o lectură dominată în orice moment de obligația de a elabora o cronică. O carte nu mai reprezintă, în aceste condiții, o valoare spirituală de care criticul se apropie fără prevenire și cu toată libertatea de cuget, ci un obiect de cercetare care trebuie urmărit sistematic.

Practica acestei activități nu întârzie a se vădi prin crearea unor cadre și sisteme de gândire bine conturate. Oricat ar fi criticul de bogat în resurse și de refractar modurilor de cercetare uniforme, el nu poate înainta cu desăvârșire elaborarea subconștientă a unor criterii de examinare, reprezentând în același timp adevărate limitări și sistematizări ale gaurii sale critice. Aci se află însă primăria activității sale, devenită, din acest moment, profesională. Diversitatea operelor și a structurilor lor nu mai este întâmpinată, din partea criticului, de o polyvalență de receptivitate estetică. Oricat ar fi de largă curiozitatea sa intelectuală, el își pierde cu timpul aderența sensibilității sale la diversitatea operelor, închistându-se treptat, în formule. Aceasta închistare este, de sigur, deopotrivă, urmarea atât a unui gregarism de gândire, propriu unor anumite formațiuni intelectuale, dar și a unei activități repetate și impuse. În orice caz, aceasta din urmă favorizează pe cea dintâi, prilejuindu-i ecloziunea. În fața unei cărți noi, criticul nu se mai străduiește să-i adăncească substanța, să o retrăiască în valențele ei sufelești. Grija lui de căpetenie e de a o încadra

într'una din formulele cunoscut pe care le-a desprins în lungul activității sale și cu care operează de obicei. Opera este raportată la coordonate exterioare ei, în loc să fie surprinsă în vibrarea ei proprie. Se întâmplă însă ca anumite realizări artistice să depășească limitele producției curente, ca alfabetul și sistemul de semne, sau lumea de viziune sau nuanța de sensibilitate pe care o presupune arhitectonica ei intimă să nu corespundă expresiei consacrate și formulilor îndălnite. În acest caz, criticul se află în afara de substanța cărții, fără aderență la viața ei intimă. Încercând să o reducă la sistemul său critic, prin raportul, căci ea e înlocuită cu o activitate strict profesională ; criticul nu-și poate orienta lecturile în spre operele care prezintă afinități sufelești de moment, el fiind ținut să-și restrângă alegerea cărților la actualitatea mediată. Se substituie deci activității libere, poposirii pe îndelete de-a-lungul paginilor, o lectură dominată în orice moment de obligația de a elabora o cronică. O carte nu mai reprezintă, în aceste condiții, o valoare spirituală de care criticul se apropie fără prevenire și cu toată libertatea de cuget, ci un obiect de cercetare care trebuie urmărit sistematic.

Practica acestei activități nu întârzie a se vădi prin crearea unor cadre și sisteme de gândire bine conturate. Oricat ar fi criticul de bogat în resurse și de refractar modurilor de cercetare uniforme, el nu poate înainta cu desăvârșire elaborarea subconștientă a unor criterii de examinare, reprezentând în același timp adevărate limitări și sistematizări ale gaurii sale critice. Aci se află însă primăria activității sale, devenită, din acest moment, profesională. Diversitatea operelor și a structurilor lor nu mai este întâmpinată, din partea criticului, de o polyvalență de receptivitate estetică. Oricat ar fi de largă curiozitatea sa intelectuală, el își pierde cu timpul aderența sensibilității sale la diversitatea operelor, închistându-se treptat, în formule. Aceasta închistare este, de sigur, deopotrivă, urmarea atât a unui gregarism de gândire, propriu unor anumite formațiuni intelectuale, dar și a unei activități repetate și impuse. În orice caz, aceasta din urmă favorizează pe cea dintâi, prilejuindu-i ecloziunea. În fața unei cărți noi, criticul nu se mai străduiește să-i adăncească substanța, să o retrăiască în valențele ei sufelești. Grija lui de căpetenie e de a o încadra

într'una din formulele cunoscut pe care le-a desprins în lungul activității sale și cu care operează de obicei. Opera este raportată la coordonate exterioare ei, în loc să fie surprinsă în vibrarea ei proprie. Se întâmplă însă ca anumite realizări artistice să depășească limitele producției curente, ca alfabetul și sistemul de semne, sau lumea de viziune sau nuanța de sensibilitate pe care o presupune arhitectonica ei intimă să nu corespundă expresiei consacrate și formulilor îndălnite. În acest caz, criticul se află în afara de substanța cărții, fără aderență la viața ei intimă. Încercând să o reducă la sistemul său critic, prin raportul, căci ea e înlocuită cu o activitate strict profesională ; criticul nu-și poate orienta lecturile în spre operele care prezintă afinități sufelești de moment, el fiind ținut să-și restrângă alegerea cărților la actualitatea mediată. Se substituie deci activității libere, poposirii pe îndelete de-a-lungul paginilor, o lectură dominată în orice moment de obligația de a elabora o cronică. O carte nu mai reprezintă, în aceste condiții, o valoare spirituală de care criticul se apropie fără prevenire și cu toată libertatea de cuget, ci un obiect de cercetare care trebuie urmărit sistematic.

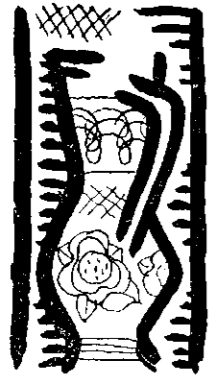
Se poate urmări în aceste pasagi calitatea acestei critici și se poate stabili diferența între tehnica analitică a criticilor pe care i-am putea numi profesionali și nolarie libere și mai mult incidentale ale literaților. Comparația este concludentă : dacă analiza critică pacatuește, în genere, prin rigiditate, sistem și închistare în formule exclusive, însealarea de impresii și consiaerații generale ale iteraților, aesi vadind perspective interesante și intuiție pătrunzătoare, sunt lipsite de suflu și coherență.

O îmbinare a acestor două metode și o depășire a lor prin însumarea părților pozitive pe care le presupun, le vedem în eseu critic de mari dimensiuni, datorit criticilor de formație riguroasă, dar neînțelegători unui sistem și neconștrâși de servituțiile joietonului periodic. Un atare critic se va putea orienta către lucrări de sinteză, și către o amănunțire temeinică a subiectelor tratate. Importanța și adâncimea acestor lucrări este condiționată și măsurată nu numai de calitățile particulare ale criticului, de largimea orizontului și perspectivei sale, dar și de durata elaborării. Fie că între timp criticul a fost solicitat de o activitate profesională sau publicistică, fie că el s'a putut consacra exclusiv cercetării critice, el a putut urmări pe lungi perioade ramificațiile și incidențele unei gândiri și ale unei opere. Din această îndelungată elaborare au putut fi pregătite opere de vastă respirație și de reconstrucție critică, unind largimea vederii cu precizia amănuntului : monografiile și studiile unui Gundolf, unui Charles Du Bos sau Curtius, sunt exemple de atare critică reconstrucțivă.

Critica monografică nu epuizează însă această activitate. Alături se situează eseuul critic propriu zis, desbătând larg probleme literare, consemnând în linii mari evoluția epocilor, adâncind problemele de metodă critică sau ur-

(Urmare în pag. 7-a)

(Urmare în pag. ultimă)

SCRITORII CRONICA LITERARA CARTI

Iancu Brezeanu: „Amintiri... vinurile mele“, priticite de Gaby Michalescu ed. „Universul Literar“

Care carte din primăvara aceasta s'a mai cupuzat complet în prima săptămână de la apariție, cum s'a întâmplat cu „Amintirile“ maestrului Iancu Brezeanu? N'am apucat să terminăm lectura spre a scrie cronică noastră, și ediția doua s'a și tipărit, voință seos de public. Iată o carte al cărui succes neobișnuit se explică doar prin stăruirea lui Iancu Brezeanu în conștiința intelectuală românească timp de peste 50 de ani. Marele actor nu poate fi uitat și secretul izbirii credincioase și recunoștințoase recunoscute de public, pare că l-a desvâluit d. Toma Viadescu la sârbătorirea maestrului, într'un articol publicat în „Gândirea“ și reproșat în volum. „Mai mult decât „popular“, cum s'a spus, Brezeanu este un actor intim. Intim, așa cum l-am cunoscut eu todeauna, deși nu ne-am dat mâna de cat o singură dată în viața. Intim cu spectatorul român, în sfârșit, pe care îl privește și care îl înțelege... Intim pe stradă chiar — așa cum vreau să mă gândesc la el acum“ (pag. 205).

Vom înțelege „intimitatea“ despre care vorbește d. Toma Viadescu ca pe o intuiție excepțională a omensului. Dar atâtădată I. L. Caragiale a scris despre Iancu Brezeanu cum nu credem că mai poate scrie nimeni, pentru că cine ar putea să judece interpretarea „cetașeanului turmentat“ mai just de cât creatorul personajului? Această virtute a omensului transpare ca un dar extraordinar în analiza pe care o face dramaturgul, jocului actorului în „Scrisoarea pierdută“: „Aceașă favoare o capătă prin interpretarea lui Brezeanu și tipul revoltator de trivial al cetățeanului turmentat din „Scrisoarea pierdută“. Artistul nostru se afirmă și aici ca un talent de elită, confirmând încă odată clasicul precept că și un monstru urios redat de artă trebuie să placă. Din acel respingător alcoolice, Brezeanu face o nesămuit de interesantă intrupare. Are acest cetățean turmentat atâtă dulceață în ochi și pe buze, atâtă măsură în mișcări, atâtă onestitate și mansuetudine în suflet, încât încețază a mai fi un tip real înjosit; el se ridică sus și ia proporțiile largi și demne ale unui tip abstract: simbolul unui popor întreg... Uite-l. În schimbul unei închipute îndreptățiri de sufragiu, el este, aci îmbrățișat, aci îmbrâncit, aci curtenit, aci batjocorit — rînd pe rînd, aplaudat, huiduit, ridicat pe brațe, tăvălit prin noroiu, sărutat, bătut, îmbătat, mistificat; arareori parcă și-ar înțelege ciudata

soartă, lucid, dar e pe loc iar buimăcit de câte i se întâmplă; măhnit, dar tot glumeț; beat, dar cuminte; vișos, dar cinstit, se supără o clipă de cea ce, pricepând turbure, simte limpede că se face cu dânsul; apoi, recăzând de bunăvoie în amăgire ca într'o ultimă scăpare posibilă, urmărește cu tenacitate suprema lui mângâiere, — sămurelele mistificării! rădăcina soartei lui! — caută mereu și fără preget să afle de la măcar cine, până nu se închide urna: „el... pentru cine votează?... el?“ Și în sfârșit — lumea noastră nu este atât de rea pe cât se spune, — i se dă mângâierea: aia în sfârșit de la doamna Trahanache pentru cine votează și, triumfător, alergă să-și exercite, suveranul! dreptul de a stăpâni prin liber sufragiu. Pentru aceea, când se serbează victoria electorală, omul ridică din toată inima recunoștințoase toastul lui „în sănătatea coanei Joițiștii, că e damă bună!“ Dragostea sinceră cu care Brezeanu își motivează toastul este o culme teatrală. Cu două vorbe spuse cald din adâncul sufletului, el pune un fel de pecete morală pe o poemă, poate, condamnabilă, pe o operă intelectuală de o moralitate cu drept cuvânt atât de contestată. După toastul lui Brezeanu, un om de inimă nu poate ieși din teatru fără să se impace, ba oarecum chiar să simpatizeze cu distinsa damă de lume și cu bețivul jorșorit de cărciumă, — două creații greșite, rătăcite, vinovate, Dumnezeu știe din ce pricină, dar bune, — zică ce se place ipocriții, — cu siguranță, bune“ (pag. 116).

Stăruim să facem cea mai curcioroasă prezentare a „Amintirilor“, luminând personalitatea artistului cu un alt citat în care Ion Luca Caragiale îl vede pe Iancu Brezeanu în „Avarul“: „Cea mai nouă creație a lui Brezeanu este Harpagon, o muncă de ani. De câți?... Vezi acest prețios mărgăritar? Spune-mi ce vârstă are... Cum o să poți socoti în ce moment anume s'a întâritat un punct pe corpul unei stridii? Cine ar putea afla când anume a căzut într'un creier sămânța unei opere? Dar mai la urmă, ce-ți pasă de sămânță și de muncile de rodire prin care ea a trecut? Iată rodul generos, — Harpagon întreg. Pentru cine știe ce e vorba, Harpagon este unul din rolurile cele mai grele din câte s'au putut vreodată închipi: tip abstract, întemeiat aproape peste tot pe ideea, și numai în două-trei momente pe acțiune; ascunzând foarte slab, sub o înfățișare co-

mică și nu prea, un caracter tragic; antipatic până la hidios; aci naiv până la imbecilitate, aci șiret până la infamie; când neîncrezător până la absurd, când credul până la ridicul; totdeauna crud ca o fiară, care-l chinuie, îl roade, îl stafidește.

Brezeanu poartă pe umeri această colosală greutate, cu perfectă siguranță a ritmului, fără un moment de oboseală, de sforțare sau ezitare. Ce mască! Ce ochi! Ce siluetă! Sunt prea multe, ca să le pot număra amănuntele acestei desăvârșite creații, a cărei culme este vestitul monolog dela sfârșitul actului al patrulea. Aci, îl așteptam cu multă emoție, firește, dar fără nji o teamă. Cu două zile înainte de prima reprezentație, am asistat la repetiție. Fără să-i fi făcut vre-o observație, că nici

Iancu Brezeanu, tânăr, la Paris

n'aveam vreuna de făcut, Brezeanu mi-a pus: „Mi-e peste puțință să mai fiu sobru și concentrat la monolog: trebuie să izbucnesc, trebuie să-mi dau drumul cu toată puterea“.

— Firește că trebuie, i-am răspuns.

— Da, — adăugă el, după un moment de gândire, da... Dar... Harpagon... stăpânirea asta neputincioasă de șazeici de ani... se potrivește să aibă atâtă putere? Nu cumva trebuie să alerg la alt artificiu?

— Ba, de loc!“

Și i-am făcut scurt, — e de ajuns cât de scurt pentru inteligența lui, — teoria motorilor animați, care trebuie să dispună totdeauna de o rezervă de energie înmagazinată. Iată o gloată spetită și stinsă de puteri, pe

I. D. Pietrari: Poeme cu vin și haiduci. „Cugetarea“

În versurile d-lui I. D. Pietrari se exercită câteva influențe vrednice de a fi urmărite. Ele nu vin dela poezii altor generații, ci de la precizații în originalitatea lor lirică, de câțiva ani. Nu este oare demn de atenție faptul că N. Crevedia și Ștefan Baciu, — de pildă — au început să imprumute din originalitatea lor

care n'ai crede-o în stare să se mai târască trei pași. Călărețul e atacat de vrăjmeși armași, cari descarcă focuri asupra-i. El smucește frâul, dă pînă și tipă desperat. Antunci gloată năucă dă drumul energiei: din câteva sărituri supreme, a urcat dealul; într'o clipă a fost departe de primejdie. Poate crăpă în vârful dealului, dar l-a urcat. Este încajulabil în căta putere mecanică se poate transforma energia înmagazinată, cheltuită dintr'o singură dată. Brezeanu a surâs, mușumit că, fără să fi cunoscut teoria, îi știa intuitiv adevărul; și căt îl știa de bine, ne-a dovedit-o la reprezentație. În monologul lui Harpagon, ridicat la cea mai înaltă treaptă de iritare, s'a arătat în stare să cheltuiască o putere colosală, pe care nimeni nu iar fi bănuit-o până aci. Și atât a cheltuit-o de generos, încât un singur răs n'a venit din toată sala, să turbure nepotrivit, liniștea care ne trebuia tuturor pentru a contempla acei înfiorători fenomen ce se chiamă cea din urmă desăvârșire. Dacă a putut în unele momente să ne facă acest nefericit să rădem de prostiile și răutățile la care îl împinge detestabilă-i patimă, de astă dată nu mai e de glumit: stăm îngroziți în fața aceluiaș buciuciu. E un suflet de om măcinat până în fundul fundului. Urăciosul ne interesează acum și ne atrage; încet încet, văzându-i amarele lacrimi, îi uităm păcatele, îl compătım, plângem de mila lui și rămănem inecați de emoțiune, când, după ce aruncă orbiila amenințare cu casne și călăi, pleacă nebun să-și găsească, — ori comoara, ori moartea“ (pag. 122).

Pe coperta cărții de amintiri a d-lui Iancu Brezeanu, o reproducere arată pe artist deadreapta lui Caragiale, cuprins protector peste umăr și dominat de înălțimea dramaturgului.

Adevărul este că în istoria teatrului românesc numele lui Caragiale, aduce imediat pe al lui Iancu Brezeanu. Unul a creat, altul a interpretat; publicul le intuiește deopotrivă geniul. De aceea o carte cu amintirile celui mai fin interpret al lui Caragiale este întâmpinată cu entuziasm. Și de aceea și noi am făcut această prezentare cu vorbele lui Caragiale, spre a le pune la îndemâna cititorilor, pentru valoarea lor antologică.

versificatorilor mai noi?

Iată-l pe d. Pietrari luând de la N. Crevedia materialul primitivismului rural, și ca forță psihologică și ca vocabular:

Nu cred în sulimanul din

Cum maică-mea în dresuri n'a

Decât s'ascult de omul prefăcut,

De ce să scrie totuși astfel, pe o scară atât de întinsă? Fiindcă tinerii cred că aceasta este poezia actuală de înalt nivel.

Mai bine scot la potcovar un
[dinte.

In poezia „Cuminecătură“, dedicată de altfel lui N. Crevedia, tânărul autor merge până la pasiști:

Mi-e gândul, soro, unt cu

Inima un clopot din Athos.

Visez mereu pe Domnu' Iisus

Da'n borș nu suflu, — 'mi place

Așa îi stă Rumânului frumos.

Dă-mi prietenia mâinii de alviță

S'ascult ce calabrează-ți cântă

Să-mi tacă-odată'n inimă

Răstignit pe-a dragostei troiță...

Dela simțirea aceasta de o țarie elementară, d. Pietrari trece cu ușurință la alta mai interiorizată, care construiește stări lirice mai evolute, aducându-ne însă clar aminte de ritmul și timbrul lui Ștefan Baciu:

Mă simt strein pe-acea. Nu știu

Și tuturora par'că de mine li-e

Vioara dimineții nu-mi spune

Iar luna mă pândeste să-mi

Mă simt strein pe-acea. Nu știu

Și tuturora par'că de mine li-e

Vioara dimineții nu-mi spune

Iar luna mă pândeste să-mi

Mă simt strein pe-acea. Nu știu

Și tuturora par'că de mine li-e

Vioara dimineții nu-mi spune

Iar luna mă pândeste să-mi

Mă simt strein pe-acea. Nu știu

Și tuturora par'că de mine li-e

Vioara dimineții nu-mi spune

Iar luna mă pândeste să-mi

Mă simt strein pe-acea. Nu știu

Și tuturora par'că de mine li-e

Vioara dimineții nu-mi spune

Iar luna mă pândeste să-mi

Mă simt strein pe-acea. Nu știu

Și tuturora par'că de mine li-e

Vioara dimineții nu-mi spune

Iar luna mă pândeste să-mi

Mă simt strein pe-acea. Nu știu

Și tuturora par'că de mine li-e

Vioara dimineții nu-mi spune

Iar luna mă pândeste să-mi

Mă simt strein pe-acea. Nu știu

Și tuturora par'că de mine li-e

Vioara dimineții nu-mi spune

Iar luna mă pândeste să-mi

Mă simt strein pe-acea. Nu știu

Și tuturora par'că de mine li-e

Vioara dimineții nu-mi spune

Iar luna mă pândeste să-mi

Mă simt strein pe-acea. Nu știu

Și tuturora par'că de mine li-e

Vioara dimineții nu-mi spune

Iar luna mă pândeste să-mi

Mă simt strein pe-acea. Nu știu

Și tuturora par'că de mine li-e

Vioara dimineții nu-mi spune

Iar luna mă pândeste să-mi

Mă simt strein pe-acea. Nu știu

Și tuturora par'că de mine li-e

Vioara dimineții nu-mi spune

Iar luna mă pândeste să-mi

Mă simt strein pe-acea. Nu știu

Și tuturora par'că de mine li-e

Vioara dimineții nu-mi spune

Iar luna mă pândeste să-mi

Mă simt strein pe-acea. Nu știu

Și tuturora par'că de mine li-e

Vioara dimineții nu-mi spune

Iar luna mă pândeste să-mi

Mă simt strein pe-acea. Nu știu

Și tuturora par'că de mine li-e

Vioara dimineții nu-mi spune

Iar luna mă pândeste să-mi

Mă simt strein pe-acea. Nu știu

Și tuturora par'că de mine li-e

Vioara dimineții nu-mi spune

Iar luna mă pândeste să-mi

Mă simt strein pe-acea. Nu știu

Și tuturora par'că de mine li-e

Vioara dimineții nu-mi spune

Iar luna mă pândeste să-mi

Mă simt strein pe-acea. Nu știu

Și tuturora par'că de mine li-e

Vioara dimineții nu-mi spune

Iar luna mă pândeste să-mi

Mă simt strein pe-acea. Nu știu

Și tuturora par'că de mine li-e

Vioara dimineții nu-mi spune

Iar luna mă pândeste să-mi

Mă simt strein pe-acea. Nu știu

Și tuturora par'că de mine li-e

Vioara dimineții nu-mi spune

Iar luna mă pândeste să-mi

Mă simt strein pe-acea. Nu știu

Și tuturora par'că de mine li-e

Vioara dimineții nu-mi spune

Iar luna mă pândeste să-mi

Mă simt strein pe-acea. Nu știu

Și tuturora par'că de mine li-e

de CONSTANTIN FANTANERU

Pe ici pe colo ne întâmpină și reminiscențe mai vechi, de la Ion Barbu:

Ocale mari întind spre zare

Să-și toarne răsăritu'n ele

Să chiuie în cinstea tineretii.

(Răsărit, pag. 25)

sau de la Bacovia:

Și-s singur par'că pe pământ

În brațe reci tristetile mă prind.

Mi-aud prin suflet grîile tușind

Și plâng în oca gândului posac.

(Toamnă, pag. 13)

Ce rămâne să spunem despre

valoarea în sine a volumului

domnului Pietrari? Constată-

rea diverselor influențe nu a-

duce cu sine neapărat negarea

unei vocații poetice. Plină de

mișcare, sprintenă, abilă în im-

agini și vocabular, versificația

de acum ar putea fi treapta sfi-

oasă a unui talent ce caută să

se delimiteze printre vecinătăți

mai bogate. În strofele cu tim-

bru mai personal, autorul com-

pune astfel delicate notații:

De pietre doar știute,

Spre vâile cu somn de

[pergamute

Mănate de al foamei vizitiu

Coboară ciute.

Târziu...

Își cătu noaptea spornic vâgăuna

Prin munții risipiți pe depărtare,

Din corn își strigă luna,

Căinii osteniți de vântătoare.

(Pietroșița, pag. 29)

Stăpân pe tehnica nouă a versificației până la pastişe, s'ar putea ca tânărul autor să apară curând cu un mod original de emoțivitate și exprimare. Deocamdată ne-a solicitat atenția numai cu considerațiile de mai sus.

George Șoimu: Troiță de hotar ed. „Pavel Suru“

Față de poezia de clară influență a d-lui Pietrari producția d-lui George Șoimu din „Troiță de hotar“, este și mai puțin diferențiată, fără nici un semn de originalitate. Căci nu trebuie să se vadă un paradox în afirmația noastră că un debutant cu o influență certă prezintă mai multe șanse de originalitate decât altul al cărui scris poartă pecetea globală a manierismului, a modei, a clișeeilor. Când d. Șoimu se spovedește:

Și porumbii visului din mine

I-am aruncat cu praștia în soare,

d-sa compune versuri absolut

fără nici o valoare, din moment

ce ele trădează un clișeu după

care zeci de alți poeți lucrează

la fel. Astfel de versuri n'au

nici o structură emoțională, nu

deșteaptă nici un ecou sincer,

nu se desprind dintr'un conținut

de interioritate. Sunt numai im-

binări facile, precipitări după

procedeu nefast. De ce se scrie

totuși astfel, pe o scară atât

de întinsă? Fiindcă tinerii cred

că aceasta este poezia actuală de

înalt nivel.

În fond este o poezie mediocră de înalt nivel. Ne propunem să scriem aici, în curând, sub formă de cercetare mai amplă, ce credem noi despre această poezie mediocră de înalt nivel. Din ce isoavore a pornit, ce teorii moderniste trebuie făcute responsabile, cât de gravă este degradarea inflaționistă a metaforismului, și în sfârșit, cât se distanțază adevărata creație lirică de multele ei falsuri.

Dar d. George Șoimu nu publică numai versuri „medicore de înalt nivel“, ci și altele dreptul mediocre, fără nici un fel de nivel, simple platitudini: Căsătorie tristă, cu rituri

[mîncinoase

Când tu iubesti pe altul și ești a

[altuia

sau:

Și, apoi, plâng, c'asa sunt eu

[artist,

Când vād pe al

In noapte, două stele cad...

de MATEI ALEXANDRESCU

albe și lasă pe cel albastru din mijloc. E mult mai bine așa. Cine a cuscuit cei doi? Nu se poate ști... Se țereș grozav unul de altul. (Au iacut doar legământ). Noul venit aormne. Ce-i pasa? Lui Albu i-a cazut o mana parvoasa pe umar. Nu vrea să-i contrazica visurile și să-i arunce mana ca tot... Ar merita-o. De inaintea ce cuscutul aevem public, se isca discuție în compartimentul lor. Nu trebuie să fie sibi. După desacerii inelungi și pnicuoase, cad de acora că nimeni nu vrea sa acormă și ca legământul ramane legământ.

Incepe să se lumineze de ziua.

Linia deaunilor moiaovenești se conturează din ce în ce mai mult. Undeva, în fund, aegropat proaspăt de sub întuneric, un sat îl provoacă pe doctor să-și încredințeze vecinii că au de-atace cu un pesajgu african. Sunt inca somnoroși și nu-i contrazic, deși ar fi trebuit. Dudaia își mângâie obrazul cu pulul.

Albu citește pe un zid de cărămidă roșie: „Bărnova”.

A mai trecut el pe aci în copilărie.

În parul vagoane de mară, tacă-șu îi înghemuisse pe toți, cu cățel și purcel și i-a așătat de coada unui tren cu tunuri și soldați. El își făcuse un cuib pe niște lăzi și bătuie în cuie icooana Sântului Nicolae... I-a prin mmoșoara prin spărături perjeilor vagonului... De cum au intrat în pantă, locomotiva a început să fluere sălbatic și desndădăuit... Vagoanele se clătinau fantastic. Albu, măcă-sa și Linia se închinau proteste. Nu știau sigur în care parte se vor răsturna, dar nenorocirea era așteptată ca ceva neînădăturat. Au scăpat ca prin minune și de aci. Cățiva soldați, de spaimă, au sărit în tren.

Domnul Albu bătrânul, și-a regăsit familia tocmai dincolo de Iași.

Intr'o stație aproape de Dorohoi, pe o linie moartă, vagoanele lor s'au deslegat și au rămas în viscolul pribegiei.

Amintiri...

Dimineața aceasta îi găsește posaci și cu ochii umflați... Poeta n'a mai coborât la Vaslui... Era prea dimineață. Într'a cincilea în compartiment. Nu dă bună dimineața. Se așează cu gravitate și des-păturește înmănușat „Universul”. Trebuie să fie un boiernaș din partea locului.

— Ne apropiem de Iași! ziseră toți deodată.

— Tustrei la o vorbă! Observă doctorul. A crăpat un drac.

— Ne apropiem... mă apropii de Dora, se corectază Albu în gând.

Dora... Dora... Dora...

Insășișit, a pus piciorul pe scara vagonului. E aproape de începutul unei călătorii amănată zi de zi. S'a prins de bară și rămâne nehotărât, cu un picior pe marginea peronului, iar cu celălalt fixat în scara vagonului. N'a cunoscut niciodată marile bucurii ale plecărilor și nu se poate deslata, fără să-l doară și fără să ipe, din cochilia fragilă a cotidianului.

A rămas același grădinar pasionat al visurilor mugurite sub aceleași ferestre.

Neștiut păsărar care-și înalță — în fiecare zi — deasupra casei tristeșile: porumbel împerechiat de ei cu multă răbdare și tăc.

Le urmărește înălțarea cu nesași și vede în rotirea lor plămăinduse bliduri de sidet, fără număr, pentru cina cea mare și pentru înflămânzării oaspeți ai văzduhului.

Plecă. Poate...

A răsturnat în drumul acesta, atâtea piedici. N'a renunțat o clipă să se convingă de absurdul și zădărnicia celor ce vrea să facă. Și-a spus adevărul necruțitor, s'a incurajat, s'a stăruit. Iată, nu se știește să recunoască: tot ce i-a stat drept împotriva i-a privit cu ochii pe jumătate închiși, pe când tot ce i-a înșușit urătoarea i-a răpit și cuvintele acestui de-al treilea tovarăș le-a sorbit și i-au mers la inimă. Și toate acestea le știe și mai ales se știe.

Stă pe scara vagonului, prins în aceeași obositoare frământare. Trebuie să ațegă. Mai are timp. Ceva îi spune că nu trebuie să meargă la Iași. Spune Iași și în aceeași clipă cuvântul acesta îi stărnește în mine cu iostorescență de licurici un nume de tată: Dora. Se ispitește: dar numele Dora ar putea fi și al unei stații terminus, dincolo de jintă, dincolo de Iași? Se întrebă, firesc, dacă in Iași ar mai putea fi oare o rată cu numele Dora?

Nu și-ar mai avea nici un sens călătoria lui de acum! Pentru el nu mai există pe lume decât un singur oraș, orașul în care o va găsi pe Dora.

— Dacă sunteți bun...

Face loc.

O doamnă și un copil, de mână, urcă scara vagonului. Copilul îi amintește de Tanți. Vă trebui să lipsească de lângă ea două zile.

Îi promisese pentru mâine dimineața o păpușă cu rochiile de opal și cu pantofi roșii. (Ar avea și păpușă o toatăia asortată cu mama). E adevărat că Tanți, între două scurături pe oarbă, i-a iacut să-i promită și un scatoș de primire pentru numeroasa tamiie a Grăiei. Dacă va uita „ca un obraznic și uat” ce e, știe ei, ce-i așteaptă.

Noroc, că peste două case, are Moșul intr'un găianar bombocne și ciocolată aduse într'adins pentru supărărite lor.

Tanți nu știe niciodată să-și echivaleze drepturile. Dacă el uită să-i aducă o păpușă promisă, trece pe la Moșu și găsește în două ciocolțe cu povești împăcarea dorită.

Oare Dora o mai știe pe Tanți? I-a arătat el de mult o fotografie, dar acolo Tanți e mică de tot. Ședea ghemuită într'un hotel vechi și strănca cu manșetele un motan tumuru. O fotografie decolorată, luata în întâmplare și totuș scumpă lui Albu. Daruie amintirii acesteia, totdeauna și an toată inima, un suras. Pe vremea cea Tanți n'avea nici perșor pe cap: câteva tuiete blonde și sburite.

O fotografie decolorată și totuși atât de scumpă lui. Pe Tanți a avut grijă s'o pregătească și să-i vorbească de Dora. Ea este doar tainutul lui. Îi aprobă și îi judecă, uneori necruțitoare pentru cei cinci ani ai ei.

Va ipsi de lângă ea două zile.

Să plece? Să nu plece? Și totuși iată-l pe scara vagonului. Cineva îl aruncă în coridor ca pe-o valiză desartă. Dă să-i vadă. Îl orșește lumina grasă aintr'o lanternă așătată în piept...

Trenul se urmește și alunecă în noaptea. Incepe spre odăița lui din șoseaua Viilor, ori merge în sus către Dora?

Aplecat peste geam, un domn futură o batistă.

Matosea batistei i s'a prins de mână cu un pansament. Și mână tremură. Pare că-i doare. Și cu cât se depariează trenul de peron, batista se împlinește ca un balon captiv și necunoscut din fereastra vagonului se prinde cu desndăjde de minuscula ei năcăță.

Albu îl învidiază. Pe el nu i-a condus nimeni la gară. N'a rămas nimeni pictră albă de hotar pe marginea peronului. Tanți dormea. Dacă prindea de veste nu s'ar mai fi deslipit de el și acum ar fi jinit-o pe genunchi, bocoletuță de aur și iuzii.

Dincolo de geamuri, în dreapta și în stânga, maluri surpate de întuneric. Trenul își perforază drumul în beznă: o galerie înșesată de oameni triști și obosiți.

Domnul aela geam se pleacă și mai mult în afară. Batista-i yacht regal surprins în ciclon — se strânge în mână lui ca'n mână destinului. O ultimă fluturare și domnul păcăsește geamul. Într'a compartiment și își face loc lângă Albu. Se regăsește prieten. E doctorul I. P. și merge tot la Iași. Nu și-a mai văzut părinții de doi ani. Se plânge că suferă și el de această spaimă a plecărilor.

— Ai mai văzut leșul?

— În timpul refugului, eram copil.

— Și acum, ce ai pe la Iași?

Albu îi răspunde ceva potrivit. Nici o vorbă despre Dora. Nimeni nu trebuie să-i afle jinta acestei călătorii. Tanți dacă ar fi cu el i-ar fi dat de mult de gol.

O doamnă sau domnișoară trece prin coridor. Sandu o recunoaște și o invită la ei. E poeta C. F. Își cere voie să-și aducă servieta. Revine și se bucură copilărește de întâlnire.

Se bucură desigur mai mult de întâlnirea cu vecinul lui Albu și mai ales pentru faptul că nu poate dormi nici odată în tren. Nici chiar noaptea. Merge la Chișinău, așa că la Vaslui se vor despărți. Prezența și vorbăria lor îl fixează pe Albu pe canapeaua vagonului. Îl încercase într'un timp gândul să coboare la prima stație și să se întoarcă la Tanți. Acum s'a mai îndulcit situația. Doctorul e un suflet distins. Incepe să le ciocănească racilele. Dudaia C. F. suferă de câteva zile. Nu poate să mănânce. Medicul nu-i dă rețete și pentru aceasta le e drag și mai mult. Desface un pachetel cu sandwichuri și pere delicioase. Nu poate să-i refuze nici Albu. Convorbirea se aprinde. În mijlocul ei se conjură să nu doarmă nici unul, o perspectivă frumoasă și pentru Albu. O noapte de veghe în drum către Dora.

Geamul începe să se aburească.

Fumează tustrei țigările lui Nelu.

Doctorul aprinde țigară dela țigară și într'o vreme, furat de pofta lui, i-a ajutat și Albu. Incepe să-i fie gura amară. Se salvează interzicându-și să mai aprindă vreuna. Îl ajută și duduia C. Aproape de Râmnicul-Sărat, bietul doctor se furizează pe coridor. Știu amândoi, că fumează ascuns, acolo, în capătul vagonului. Doctorul e un strateg. Interzicții își zămbesc.

Râmnicul Sărat.

O gară pe stânga. Noapte răcoroasă. Albu i-a invitat pe toți la un pahar cu vin și tocmai bine. Nelu ia un rom, domnișoara un ceai și el o cafea. Beznă. Nimeresc vagonul lor pe dibuite. Al doilea de lângă locomotivă. În compartimentul lor un nou venit. În loc să se prezinte sfordie. Trenul pornește... către Dora desigur, se completează Albu.

Tustrei s'au legat solemn să nu dea geană în geană până la Iași. (Albu zice până la Dora). Îl ustură pleoapele. Fumul de tutun e de vină. Desface puțin geamul. Duș de aer rece îi bate obrazul. Și dudia și Nelu au ceacăne la ochi. Se plâng reciproc și găsește că lumina de aci e prea puternică. Soluția? Sting cele două becuri

Un ciocănit în uși îl trezește. I-au adus hainele de la croitor. Cheamă un barbier. Incepe vizitele? Mai multe vizite? Da. În drum spre Dora se va abate pe la romancierul D.

Urcă în mansarda Teatrului Național. Sună la întâmplare și cu inima închisă. Îi deschide o doamnă. Chiar doamna. I-e jena de această vizită matinală. Mai ales Duminica. Cere scuze țara socoteală. I-e dor de amicul D. Nu i-a mai văzut de când a plecat din București. Și fiind în trecere prin Iași...

negăsește la ei aceeași cateie tari, același gavanos plin cu tutun și mai ales aceeași suiet de artist chinut cu viața. Răsar țânză și două tete, ca douăiori. Albu cunoaște numai una. Pe masă un inanuscris. Albu începe să-l descoasă.

Prietenul îi promite un capitat pentru revistă și pe nesimțite vorbea luna ca viața de toate zilele. Muncește mult. Își ucește teatrul cu aceeași pasiune, cu care scrie. Albu iostorește paginile manuscrisului și se regăsește cu vechi cunoscuți ai „Deșertăciunea deșertăciunilor”, prima carte de succes a gazdei. Spovedania lui îl întrisează pe Albu. Suteranșele prietenului îi nemăsește ganăindu-se la Dora. Prietenul D. continua. Viața Iașului?... O viața de cancanuri. Oraș provincial, care gatuie, care ucaie. Maina ar pieca de aci.

Albu tușe. Trebuie s'o gasească cat mai de grabă pe Dora...

— Nu uita să vii la dejun îi reamintesc domnișoarea, cu multă grație.

Îată-l în stradă. Roiesc pe lângă el trăsurile. Alege una nouă-nouă, cu un calu negru, rotund și aeopotrivă cu trăsura. Dora stă pe barane. Trece pe lângă numărul casei ei de câteva ori în sus și în jos până se hotărăște să coboare.

S'a regăsit... Albu e numai nevii gata să prindă cel mai mic gest, cea mai ușoară tresurare a ei și să raspundă la bucurie cu bucurie, la plans cu lacrima, la imorățare cu iacomie și aensndăjde. Dar Dora i-a optit. Stău iată în țara convenșonal. El sunșerit, ea tacand impresia unui om surprins.

Albu încearcă să-i reamintescă de unde au pornit și nu este în stare să-și ascuna sraaama. Dora vorbește ca un domn ce-și mumară zilele. Incearca, cuada, să o recneie ei la viața. N'o mai interesează nimic. Vorbește absent. Nu mai știe sa raada. Îl face impresia ca s'ia la capătul unui mare canrug. O primea în brațe. Nu se poate. Dora era aia, cu totul aia...

— Sa leșim câteva clipe, staruie el.

Trăsura pornește cu ei în sus, spre Copou. Conversația continuă să fie penșona. El vorbește Dorei de aia data și îi raspunde o Dora de necunoscut. Inversarea aceasta de roiu și inădușe. Iasturica luneca pe mucus de acauri rugămie. Albu vorbește ca și cum ar fi singur. Incearca să-i amineasca Dorei autuamie și conșepșime ei de aia data. Nu și le mai recunoaște.

Au ajuns an nou în țara casei an sărării. Dora desface porțita. În camaruța Dorei inișie și curajemie de canie. Un ceasoric de sidet ar pe nopțera îi vesiește ca e iartu. Cu multă greutate oșjine deia Dora o reveare pentru aupa amaza.

— Unde? Unde?

— La teatru, după matineu.

Albu coboara cu aceeași jucărie. Lume multă îl salută până în pământ. Căia ironie în această conțuie...

Întă într'o trucașe. L-a impresurat toată familia ovreiască. N'au pung: mai mari de un kilogram și toți cântăresc struguri ciupindui bob cu bob.

Din nou la D. acasă.

La masa, ai casei își păstrează locurile de totdeauna. El este așezat între cele două domnișoare. O Tanți rupă în aua și cale o fene de ras ingeresa de-a dreapta și de-a stanga lui. Îi place e.orm camaraderia anre țată și nice. Lauaș prajitura și o arbuie ce-i mai mici. Știe ca face o nedreptate. Iar, caele tari cum numai D. știe să bea.

După dejun „domnii” se retrag într'o cameră, salon de primire, bibliotecă și dormitor. (A intervenit și aci mana regi.oruu.). Albu începe transcrierea capitoului. Scriu lui D. e un scris mărunț, îndesat. Gazda citează, el scrie. Pe Albu îl doare incheetura manii și romanul îi place. Mai bine s'ar așeza comod pe divan, cu manuscrisul. L-ar cu dela început. Și Dora i-a spus că la ora 4 să fie în hall-ul teatrului. Tanți doarme după masă totdeauna. O fi culcat-o? Păpușile vor fi aormind și ele invelute până sub barbă de mana ei? Rău e când ai mai multe păpuși. Trebuie să te îngrijești de fiecare. Cate una — mai răcește. (O paranteză de drațul lui Tanți).

A doua calea.

Mai răsucesc câte o țigară din gavanos. D. fumează și el tot tutun de-a ntaia. Se surprind la un moment dat deopotrivă de obosiți. Și — la o vorbă — propun și unul și altul o renunțare. Se va găsi o ciocilografă. Îl va trimite la tipografie în cel mult două zile. Albu coboară cate trei trepte din mansarda lui D. Dă ocol teatrului până să-i găsească intrarea. Se joacă „Potash și Perlmutter”. Repreșentaje de binefacere. Afișe cât gardul. Se ridicase cortina pentru actul II. Și actorii țipă de se aud până în hall...

Albu încearcă să convingă ușierul. Zadarnic.

În sală lumea rade zgomotos, infernal, ca la cinema Terra din Capitală. Dora trebuie să fie înăuntru. Dacă s'ar putea strecura și el. E curios să știe dacă inepșile de pe scenă reușesc să o miște și pe ea ca pe toți ceilalți.

Îi spunea de aminează că singura ei distrație aci în Iași, i-au rămas matineurile dela Național. Nu s'o fi găsit în repertoriu altă comedie decât „Potash și Perlmutter”? Și totuși, pentru un oraș cu negustori, ce putea să placă mai mult decât o intrigă în materie de mode și confecțiuni. Ușierii discută succesul. Biletele s'au vândut și pentru reprezentația de seară. Joacă doar Ramadan și Margareta Baciu.

Albu crede că actorii s'au întrecut cu gluma.

Țipă toată sala. Scaune șgăluite, tropote de galerie, urlete. Au răs tot actul, gândește el, dar finalul i-a topit. Biata Dora Publicul răbufnește de după draperii.

Foc! Foc!

Replica continuă pe scenă. Câteva răsete stinghere și încet-încet toată lumea își recapătă buna dispoziție. Răde lumea de se înbeu-nește! Are aci Ramadan o replică strașnică. Numai el treouie să fie...

După trei... ze... ci de minute încheiate: pauză!

— Lung act! Soseam la București! gândește Albu.

Iat-o și pe Dora. Imburjorată la față de răs. E mai dulce.

A venit la teatru cu niște copii ai gazdei.

Renunță la actul III. Îl răd și acum ochii în cap.

Dora în București era temutul cronicar dramatic: D. N. T. Imprumutate un nume debăiat. Era de neinduplecat, cu orice încercare de arti surogat strecurată pe vreo scenă. Și acum e mulțumită cu „Potash și Perlmutter”?

(Urmare în pag. 6-a)

CRONICA plastică

de PAUL MIRACOVICI

Cățiva artiști dintre artiștii tineri au luat inițiativa de a cinsti memoria lui Theodorescu-Sion plecat atât de timpuriu dintre noi, printr-o expoziție colectivă. E un binemeritat omagiu adus celui care a sprijinit și a îndrumat generațiile noi. Pentru public expoziția e interesantă prin varietatea lucrărilor. Expun aproape 70 de artiști, fiecare câte o lucrare numai, iar din operele lui Theodorescu-Sion s'au ales patru dintre cele mai frumoase și mai caracteristice; două portrete și două flori pictate cu știință și simțirea care-i erau atât de proprii. Ne gândim cât de interesantă ar fi o retrospectivă cu opera din toate epocile. Ar fi cu deosebire instructivă o privire asupra întregului omagiu sale, a evoluției lui Sion. O asemenea expoziție ar oglindi toată arta noastră de după război cu îndoielile și cu întrebările ce au frământat pe artiștii din această vreme atât de turbure. Sion le-a trăit pe toate. Nu este exemplu în pictura românească care să se asemene cu spiritul atât de neliniștit, atât de cercetător ca al lui. Truda vieții lui a risipit-o într-o uimitoare diversitate. Niciodată Sion nu păstra mai mult de un an sau doi, o viziune, o factură. „Specificul românesc” care-l pasionase un moment pentru pitorescul său și pe care-l îmbrăcase într'un romantism nu prea românesc, a fost abandonat pentru cercetări pur picturale. Florile expuse în sala Sindicatului Artelor Frumoase, mărturisesc aceste preocupări cari au fost de căpetenie în ultimii ani.

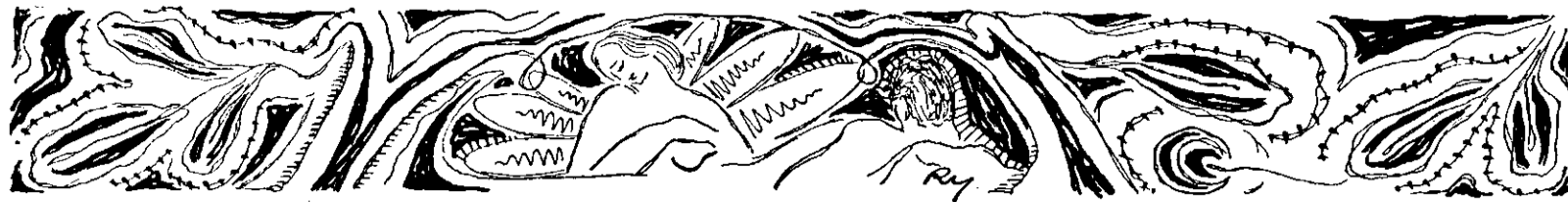
O retrospectivă Sion însă, ar trebui făcută într-o sală încăpătoare, la Dalles de pildă, și la ea ar trebui să participe toți colecționarii și mai ales Ministerul Artelor, proprietar a numeroase opere dintre cele mai semnificative. Nu am nicio îndoielă că o asemenea expoziție ar contribui mult, într'un fel sau altul, la o lămurire a artiștilor români, cei mai mulți nedumeriți de haosul care încă mai dăinuiește în arta noastră.

Cei aproape 70 de artiști cari expun în sala Sindicatului sunt — cei mai mulți — tineri și printre cei mai dăruși. Spațiul fiind prea mic, ne vom mulțumi de a cita pe cei a căror participare ni s'a părut mai interesantă; un peisaj de d-na Dudu Alexandrescu, o natură-moartă, de Băjenaru, un peisaj cu frumoase calități, semnat de Nicolae Brană. Ciucurencu a trimis o natură-moartă cu admirabile și subtile armonii de culoare. Demetrescu-Dem. de atâta vreme absent de pe simezele expozițiilor noastre, contribuie cu o merituoasă lucrare, un peisaj din Turtucaia, d-na Delavrancea-Dona expune o priveliște de țară pictată cu multă spontaneitate. Doamnela Tantz-Demetriade, Michaela Eleutheriade, Ioana Giosan, Geta Holban, Letiția Lucasiu, Florența Pretorian, Vasilina, Lelia Urdărianu, Măndia Ulea, Georgeta Vintilescu, expun lucrări cari mențin prestigiul pictoriilor noastre.

Al. Bassarab, C. B. și Gh. Ceclacoff participă cu o aquarelă și o gravură cu frumoase calități. D. Dobrian, deasemeni, o gravură care e dintre cele mai interesante lucrări din sală. Gh. Sabin trimite un portret admirabil desenat și colorat în tonuri sobre. Au mai contribuit cu prestigiul lor d-nii: C. Vlădescu, Velisaratu, Anatol Vulpe, Soroceanu, Sârbu, D. Ghiță, Manea, Mănculescu, Mihalea.

Un portret cu totul remarcabil expune Nicolae Stoica, unul dintre cei mai originali pictori din câți avem. Notăm deasemeni lucrările d-lor Vânătoru, Niculescu-Nic, Mirocea Teodorescu și Visconte. Sculptura e reprezentată prin d-nii Spiridon Georgescu cu un bust, un studiu remarcabil al d-lui Călinescu, o interpretare de Horia Igirosianu, o compoziție de Ioan Negrulescu. D. C. Baraski expune un Sf. Gheorghe despre care am scris într'una din cronicile trecute, iar d-na Tălășescu expune o statueta plină de grație, în argint.

Expoziția dela Sindicat, în afară de scopul său, e în sine interesantă și cuprinde în ea opere atât de variate încât oglindește destul de limpede arta ultimelor generații de artiști.

Cartea străină

Antoine de Saint Exupery: „Terre des hommes”

Nu credem să fie pasiune mai mare pentru cercetătorul literar, ca și pentru cititorul anonim care-și află în „vițiu nepedepsit” al lecturii, pretextul unor nestăruite voluptăți spirituale, decât aceea isvorită din prilejul contemplării literaturii ca o desfășurare dialectică sau ca un dialog ori șiruri paralele de dialoguri între temperamente antinomice, ireductibile. Este o atitudine practică cu predefiniție și definită de Albert Thibaudet, a cărui proză critică întrunește în cea mai armonioasă și mai captivantă formulă, resursele erudiției nu numai literare, dar și istorice și filosofice, cu puterile de seducție ale stilului — sau omului, în termenii identității ajunsă proverbială.

Pentru ilustrarea acestei atitudini propunem acum, alăturarea dialectică a unor prozatori ca Jean Giraudoux, — despre al cărui roman *Choix des êtres* am scris aci, săptămăna trecută — și Antoine de Saint Exupery, autorul neuitatului *Vol de nuit*, proaspăt premiat al Academiei Franceze, pentru ultima-i carte *Terre des hommes*. Nimic mai deosebit între literatura celui dintâi, în care viața devine semnificativă leșind din haosul anonimului spre a se limpezi într'o ierarhie de valori, nu mai prin transmutația elementelor ei brute în expresia artistică, — și accentul direct, netrăvăstiat al celui al doilea, care proclamă întâietatea „adevărului țărănesc”, sofisticat până la nerecunoaștere și totală uitare, în compromișul vieții cetățenești. În timp ce Edmée, eroina din *Choix des êtres* ajunsese să se desprindă treptat de servitutea vieții sociale și de obișnuința confortului, astfel că „ar fi putut să moară fără geamantan”, lipsindu-se chiar de acest obiect care-i semnalul unei minime aderențe la umanitate și simbolul caracterului transitoriu al existenței, Saint Exupery mărturisește deodreptul, fără intermediul vreunui personaj de ficțiune, că și-a putut dobândi echilibrul sufletesc odată cu certitudinea lăuntrică de a nu își trăda propriul destin, numai datorită încercărilor de „a se alătura speciei”.

Ceeace înțelege autorul „Pământului oamenilor” prin „joindre mon espèce”, are o îndoită semnificație: una aproape fizică, animală, privitoare la viața instinctelor, cealaltă morală.

Elogiu al camaraderiei și admirabil exemplu de sociabilitate, *Terre des hommes* e mai presus de orice, opera unui moralist, a cărui conștiință se îmbogățește prin descoperirea altor conștiințe și a unor înțelesuri de viață din categoria aceleia amintite „vérité paysanne”. Preștiința instinctivă a țărănilor despre fenomenele naturii, grație împrejurării că viața lui se desfășoară în ritmul anotimpurilor, îi dă în unele privințe, o superioritate asupra citadinului, de care el nu face caz. Dar omul

civilizat, scos din atmosfera îmbăcșită de birocrație a orașelor și adus în împrejurări care-l fac să-și redobândească treptat finețea originară a instinctelor, înregistrează cu o adâncă emoție această transformare a vieții lui sufletesc. Astfel, Saint Exupery, pilot de linie pe ruta Toulouse-Casablanca-Dakkar, aflându-se undeva, în escază, cu câteva ceasuri înainte de a-și lua sborul peste pustulul Saharei, presimte apropierea furtunii, din sborul agitat al libelulelor în jurul lămpii, deși noaptea era senină și de un calm absolut. „Ce qui me remplit d'une joie barbare, scrie acesta, c'est d'avoir compris à demi-mot un langage secret, c'est d'avoir flairé une trace comme un primitif, en qui tout l'avenir s'annonce par de faibles rumeurs, c'est d'avoir lu cette colère aux battements d'ailes d'une libellule”.

În altă pagină din *Terre des hommes*, ni se povestește aventura pilotului Guillaume, care a trebuit să facă eforturi supraomenești, luptându-se câteva zile și nopți, nemăncat, cu frigul și osteneala, ca să poată ieși din prăpăstii Cordilierilor, unde aterizase forțat. Lipsit de orice posibilitate de orientare, el a ales instinctiv, singura direcție care-l putea mântui. Câțiva ani mai târziu, Exupery și mecanicul lui, eșuați cu avionul în mijlocul pustului libian, descoperă și ei, după ce fuseseră salvați, că în orice altă direcție ar fi mers, nu ar fi putut scăpa teferi: „Oricât de absurd mi se pare, notează el cu privire la această aventură, astăzi cred, că lipsit de orice indicație care să poată influența alegerea noastră, am ales această direcție pentru singurul motiv că ea îl salvase pe amicul meu Guillaume în Anzi, unde atâta l-am căutat. Ea devenise pentru mine, în mod confuz, „direcția vieții”. Ați înțeles, desigur, că această „direcție a vieții” i-a îngăduit lui Saint-Exupery să se alpească speciei lui și să cunoască adevărul, însă nu sub forma unui înțeles abstract și general, ci un adevăr anume destinat omului, acela care face din el un om. În una din cele mai remarcabile pagini prin elocvența enervatoare a accentului și frumusețea morală, al cărei înțeles pătrunde adânc, ni se spune în ce constă acest adevăr esențial:

„Poți să desparți oamenii în oameni de dreapta și oameni de stânga, în cocoșăși și neococoșăși, în fasciști și democrați, și aceste deosebiri sunt inatacabile. Dar știți că adevărul e ceeace simplifică lumea și nu ceeace creează haosul. Limbajul adevărului este universal. Newton n'a „descoperit” o lege multă vreme ascunsă, ca și cum ar fi fost deslegarea unui rebus, Newton a săvârșit o operațiune creatoare. El a întemeiat un limbaj de om, care să poată exprima în același timp căderea mărului într'o livadă sau ascensiunea soarelui. Ade-

vărul nu e ceeace se demonstrează, este ceeace simplifică.

La ce bun să discuți ideologii. Dacă toate se demonstrează, toate se și opun, și astfel de discuțiuni te fac să desnădăduiești de soarta omului. Pe când omul, pretutindeni, în jurul nostru, manifestă aceleași nevoi.

Noi vrem să fim liberați. Cel care dă o lovitură de târnăcop vrea să afle un înțeles loviturii lui de târnăcop. Și lovitura de târnăcop a omului, care-l umilește pe om, nu e aceeași cu lovitura de târnăcop a exploratorului, care-l înalță pe explorator. Oana nu este acolo unde se dau loviturile de târnăcop. Oroare materială nu există. Oana-i acolo unde se dau loviturile de târnăcop lipsite de înțeles, care nu ieagă pe cel ce le dă, de comunitatea oamenilor.

Și noi vrem să evadăm din ocnă”.

Ețica lui Saint Exupery este, după cum s'a putut vedea din fragmentul citat, o etică a înțeleptului, a căutătorului de esențe și adevăruri ultime. Dar este și una a eroului, o exaltare a curajului, nu însă a curajului pentru curaj — „vivere pericolosamente” — ci a curajului care-i răsfângere și expresie morală a simțului răspunderii. De pildă, Guillaume:

„În zăpadă îți pierzi orice instincte: de conservare. După două, trei, patru zile de mers, nu mai dormi decât somnul. Eu îl coream, dar îmi spuneam: nevasta mea, dacă mai crede că trăesc, crede că merg. Camarazii cred că eu merg. Toți au încredere în mine. Și dacă eu nu merg, atunci sunt un ticălos”. Iar Saint Exupery subliniază curajul lui Guillaume, arătându-i că pe o consecință a probității lui sufletesci, și măreția lui, care constă în a se simți responsabil, conchizând că: „A fi om înseamnă tocmai să fii responsabil”.

„Adevărurile” de felul celor citate sunt simple și lesne accesibile oricărui înțelegător. Avem impresia, citindu-le, că le recitim, că ni le reamintim. Dar tocmai în aceasta constă valoarea unei cărți ca *Terre des hommes*, și a mesajului pe care-l poartă scrisul lui Antoine de Saint Exupery: de a ne aduce aminte adevărurile simple, „țărănești”, a căror definitivă uitare ar însemna o pagubă cu neputință de acoperit. Am transcris citatele pe care spațiul ni le-a permis, socotind că ele vor fi cea mai călduroasă recomandare a cărții, făcută chiar prin graul autorului ei.

Încehem acum, cu această observație profundă, care-i și motivul călăuzitor al cărții, că „un spectacol nu are înțeles decât dacă e privit printr'o civilizație, o cultură, un meșteșug” — adică prin tot ceeace îl face pe om omeneș.

MIHAI NICULESCU

CRONICA muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

SPECTACOLUL DE BALET, DAT DE D-na ELENA PENESCU-LICIU

Producție de școală și reprezentație coreografică în același timp, spectacolul pregătit cu elevi și eleve mari, mici și foarte mici, de d-na Elena Penescu-Liciu, a avut calitatea rară de a face să dispară, în scenă, orice urmă de anevoință, de efort școlăresc, de automatism impus, păstrând tuturor evoluțiilor o nuanță de libertate și de emulație naturală, dătătoare de cea mai plăcută impresie.

(Învățămintele și directivele date, nu s'au resimțit de vre-o rigiditate și n'au trădat prezența unor discipline fizice slabe și canonice, dar tinere avântări viu stimulate, comunicativitate și farmecul atractiv al primelor îndemnări către bucuria accesului la ritm și mișcare).

Talente feburite în gen și perspective de dezvoltare sau simple aptitudini puse la lucru pentru a crea educației generale un mic fond de percepere sau inițiere artistică, și-au alternat, cu multă diversitate, demonstrațiile.

Câteva dintr'insele par să justifice concluzii în deosebi favorabile, asupra resurselor ce au înfățișat.

D-ra Lizana Cristescu este mlădios înzestrată și desfășoară de pe acum finețe și brío.

D-ra Ketty Constantinescu se deplasează cu vioiciune, are suflu și ritm degajat.

D-ra Clara Volini dispune de suplețe, firesc, pornire ușoară.

D-ra Indira Mulgund are posibilități expresive generale deosebit de interesante.

D-ra Doina Ruxandra și-a găsit succesul prin flexibilitate, înțeleală, nerv.

D-rele Milia Valeriu, Dikta Berty, talent remarcate, Tilde și Lili Ursian, Lizi Lint, Francisca Alexandru Negră și d-nii Petre Bădescu și Ismail Isim au avut fiecare contribuțiuni care au păstrat o bună linie spectacolului.

Prima parte a fost păstrată unor grațioase și slobod debuturi juvenile.

Micuții Mihailov, Suciu, Octavia, Samungă, Pencovici, Pierette Athanasiu, care s'a distins, mulți alți harnici și însuflețiți începători, au izbit și s'a trăgat simpatia zămbitoare ale publicului și incurajările memorabile ale primelor aplauze.

Elena Penescu Liciu

Un loc aparte este cuvenit ultimelor dansuri „Fantasie tiroleză” (muzică de I. Kafka și „Viva Navarra” (muzica de J. Lareglo) care au fost încredințate unor balerine de carieră, d-rele Ștefania Ignat și Magdalena Rădulescu dela „Opera română”.

Stilizările sugestive ale celei dintâi și sprinteneala și abilitatea desfășurate de d-ra Rădulescu, s'au bucurat de o frumoasă primire.

Deasemeni, pentru apariția de sfârșit a d-săle și pentru deosebitele merite ale întregului spectacol, talentata organizatoare, d-ra Penescu-Liciu, prima balerină a „Operei Române”, a fost unanim sărbătorită.

Din punct de vedere al compozițiilor coreografice, unele cu note de pitoresc, altele cu trăsături particulare de caracter sau colorit, reușita a prezentat diferențe apreciable, diferențe de nivel, dela cele mai bune realizări, până la cel edespre care nu s'ar putea spune nimic aparte.

„Idila olandeză”, „trio”, „arlequin”, „polca”, „baidera sacră”, toate imaginate de d-na Penescu-Liciu, „Cocheta”, „fantasia tiroleză” și „viva Navarra”, alcătuite de d. Anton Romanowsky, ni s'au părut a fi cele mai interesante.

Lista ar fi fost mai mare și mai adâncătoare de relief, dacă am fi putut afla peste tot o mai subtilă, o mai direct gradată și modelată corelație între muzică și replicile coreografice. Mai presus de pretext sau de sprijin convențional, muzica trebuie să fie mai ales sursă de inspirație și să-și afle cât mai intime și mai fidele afinități în compozițiile de balet cărora este asociată. A fost întotdeauna secretul marilor creații coreografice și trebuie să fie subiect esențial de reflexiune și de iscoadă în arta baletului.

Cuvinte bune sunt de adăugat pentru acompaniamentele d-lui Radu Carp.

Pomul serii

A crescut în mine seva ca un pom
Prins în rădăcină, dincolo de veac,
Și mă'nalt în lume parcă n'asii fi om:
Parcă-ași fi tulpina grea de liliac.

Pomul își întinde palma din înalt
Și-și ridică glasul limpede din lemn
De-i răspunde 'n noapte țărnel celălalt,
Cu svoniri de clopot și de untdelemn.

Cade adânc mireasma florii din senin
Și aștept în taină învelit în tină...
Crește pomul serii singur și strein
Și'n trecut și-aruncă umbra-i de lumină.

...Și cum zarea-și prinde o năframă grea
Iar frunzaru-incepe basmul să și-l scrie
Mă'nvesmânt în strae de argint cu-o stea
Și pornesc în noapte, în visătorie.

AL. RAICU

Moartea mea

Imi inchipui atât de bine clipa:
Am să surd stelelor de pe cer,
Și-am să pornesc spre florile de ger,
Când noaptea-și va desface 'necet aripa.

Am uitat surâsul părinților mei,
Am să-l găsesc ascuns după o stea,
Frumos și bun cum este prima nea
Care sărută, alb, crengile de tei.

Sfinții din icoanele-amintirii
Am să-i găsesc stând adunați la stat,
Și am să urc pe trepte de palat
Ș'arunc din mine apele iubirii.

De-aceea, moartea mea n'o urgiesc,
Am să o rog să intre 'necet în mine
Și am s'o las de trup să mi se-anine...
La moartea mea, senin, am să zâmbesc.

TRAIAN LALESCU

Recital pentru camera tristă

Singurătatea îmi trimite primele frunze bolnave...
Pe mâini, pe frunte, le simt jocul trestiiilor sfoase;
Gândurile bat potecile vremii neputincioase
Rodul zilelor se scutură, ca niște paie jilave.

Vino, prietene, să ascultăm cântecul apelor
Vino să vorbim în singurătatea orelor triste...
Vino să ne culegem anii, să ne fluturăm batiste
Și toate să ni se pară vis, pe veștedul pleoapelor.

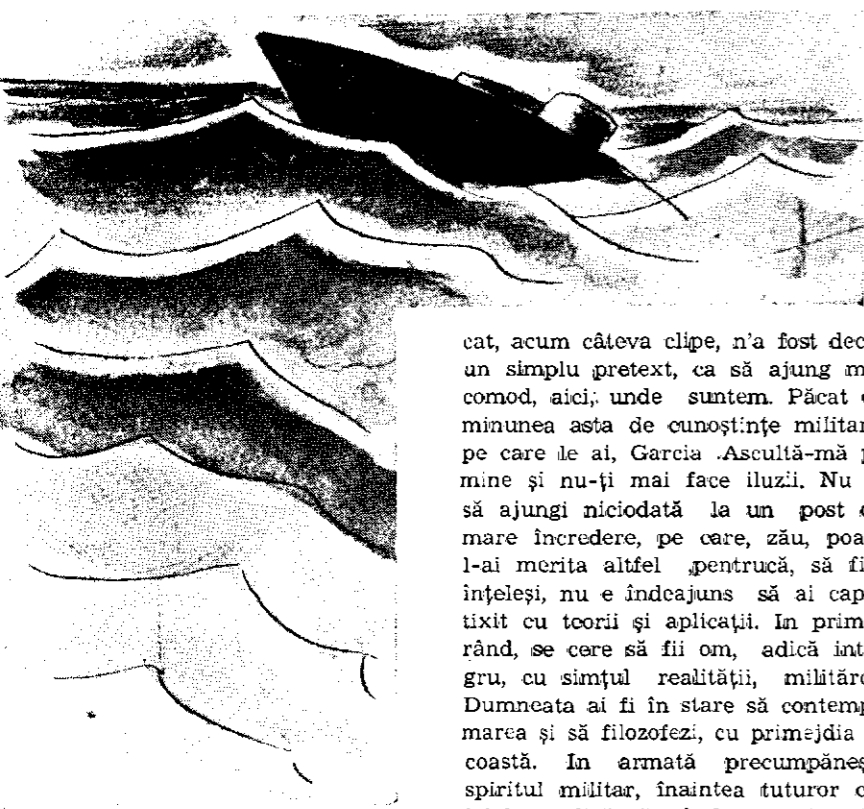
Oriunde, oricând, totdeauna, vom fi aceiași, noi doi
Și anotimpurile ne vor pândi la drum ca tâlharii;
Ne-om înfrăți cu pădurile, cu pulbera, cu plugarii
Și vom putrezii de-alungul toamnelor, cu atâtea foi

Vino, prietene... Vino cu mugurii noului an
Vino în camera obiectelor triste, cu ferestre mici
Vino să citim versuri din Francis Jammes, să trăim subteran
Vino, eu stau în N. Bălcescu, patruzeci și cinci.

EMIL VORA

Moartea tiranului

de CAROL ANTON APOSTOLESU

In dimineața aceea de Septembrie, crucișătorul „Baleares” revenea la bază, după ce însoțise la Barcelona un transport de benzină. Comandantul Riccardo Gambarà lua aer pe punte, mulțumit că totul dăduse în linie. Nu întârziase în drum niciun vas naționalist, care să-i dea de lucru, iar cerul, mai mult ca oricând, se arăta rezervat și-l lăsa în pace. „In definitiv, cu un dușman care e la înălțimea ta, mai faci ce mai faci, dar, când primejdia te sfidează de sus, asta e altă poveste și, zău, numai frumoasă nu este!” spusese el, cu aer satisfăcut, ca și când ar fi conștient de firul unei conversații. Ofițerul de cart, care răsucise cu ochii aștinți pe hartă, însemna punctele dintr-un Hospitalet și Ampolla, unde se somnăuase mine plutitoare. Figura comandantului arăta fericire și-i zise că vor avea o zi bună. Comandantul Riccardo Gambarà era un spirit refractar și închis, un om aspru cu sine însuși, un egoist și mai presus de toate un tiran, pentru care mila era o slăbiciune femeiască și clipele de dispoziție tot atât de rare, ca și nopțile cu luna plină. Locotenentul Jose Conetto Garcia se feri să deschidă discuția. Eventualitatea unei replici, care ar fi putut să turbure, cu toată buna sa credință, mentalitatea ciudată a comandantului, îi răpea orice elan, orice inițiativă. Comandantul era omul cărui niciodată nu-i putea fi în voce, binecunoscut numai dacă întâmplarea, sau una din acele bizari ale subtelului său, nu i te arunca în grații, atunci când n'ar fi visat. Locotenentul Jose Garcia știa de asemenea cât de neînsemnată este noțiunea de timp, în încercuirea acestor efuziuni de voce bună, a acestor scăpări, cum însuși comandantul binevoise să le caracterizeze. Mentalitatea bătrânului era un amestec ciudat de credințe și concepții: budism, păgânism, stoicism și — eferem — ca dăra unei stele căzătoare, o rază de blândețe creștină.

— Ei, Jose, dumneata nu zici nimic? Dumneata care ești așa de larg în slăbiciuni! Haide, la naiba, nu de geaba și se spune poetul!, bolborosi comandantul Riccardo Gambarà, cu ironie vădit vroită.

— Părerile voastre nu pot fi decât și ale mele, căpitane. Cred că niciodată nu voi putea să gândesc altfel decât voi.

Comandantul îi privi pe sub gene, cu o căutătură de o neîndemănare ciudată. În expresia îndoeală a chipului său, în neliniștea fugară, care i se citea pe față, străbătea cât de colo o vagă nemulțumire, un regret pentru ceva turbure, pe care el însuși n'ar fi fost în stare să-l precizeze. Făcu o mișcare, cașicum ar fi vrut să ploce, dar se opri și locotenentul Jose Garcia îi simți, aștinându-și ochii mai cu insistență, asupra lui, apoi îi luă brațul și i-l strănse, cu putere.

— Ascultă, Garcia. Asta o știți cu toți și nu mai găsece necesar să vi-o amintesc și eu, la tot pasul. Atăta timp cât sunteți sub comanda mea, nu trebuie să vă îndoiți o clipă, dacă eu am să vă spun cândva că doi și cu doi fac paisprezece. Aici eu gândesc pentru toți și voi sunteți eu. Dar, că vroime a frumoasă și că drumul a fost o minune, haide de, asta nu poate decât să-mi facă plăcere, dacă ai să mi-o spui și mai ales când îți-o cer eu.

Locotenentul întinse brațele înainte, cașicum ar fi voit să îmbrățișeze marea și uscatul, dealungul căruia defilau și ochii i se țintiră în zare, peste valurile de un albastru închis și spumos, pe care razele aurii ale soarelui le stropca cu o poșghită neastâmpărată de lumină.

— Atunci, Garcia? zise comandantul.

— O vreme ca asta nu mai are nevoie de aprecierile mele, căpitane. Și de altfel, ceea ce ași putea eu să evoc, ar fi un tablou mult prea șters față de splendorie, pe care inima și ochii fiecăruia din noi le înțeleg, mai real și cu prisosință.

— Dumneata faci întotdeauna filozofie. Uite, nu lași să-ți scape o vorbă, fără să nu-ți dai în petec. Mi-ar place, dacă ai fi mai aproape de lumea în care trăiești, mai insensibil la himere. Dacă te-am provo-

cat, acum câteva clipe, n'a fost decât un simplu pretext, ca să ajung mai comod, aici, unde suntem. Păcat de minunea asta de cunoștințe militare, pe care le ai, Garcia. Ascultă-mă pe mine și nu-ți mai face iluzii. Nu ai să ajungi niciodată la un post de mare încredere, pe care, zău, poate l-ai merita altfel, pentrucă, să fim înțelegi, nu e îndecajuns să ai capul tixit cu toorii și aplicații. În primul rând, se cere să fii om, adică integru, cu simțul realității, militaros, Dumneata ai fi în stare să contempli marea și să filozofezi, cu primejdia în coastă. În armată precumpănește spiritul militar, înaintea tuturor celorlalte; adică să gândești mai puțin ca un înțelept, dar să lucrezi ca el, să observi mai mult și cu o agilitate care să nu lase de dorit, cu o acuitate de pisică. Pentru noi, Garcia, observația și reflexul au mai mare preț decât orice vorbă de duh. Un soldat — și mai cu seamă când are o misiune, o comandă, — are nevoie, în primul rând, de spontaneitate, de prezență de spirit și de hotărâri fulgerătoare. Un om care gândește adânc, oricât de minunat ar fi cugetările lui, este nefolostor și periculos, pentru noi. Ce s'ar întâmpla, dacă, în fața unui individ cu inima străpunsă, medicul ar sta să chibzuiească în ce fel ar fi mai recomandabil să facă intervenția? Ar ieși o operație de artă și un cadavru, nu? Încă odată, Garcia, pricepe sentimentele dumitale și, poate, ca om, le înțeleg și le admir dar, aici, sentimentalismul și filozofia sunt îndezirabile, pentrucă sunt tot atât de primejdioase ca orice dușman, văzut sau nevăzut.

Glasiu comandantului devenise mai energic, mai sigur și incurcatura în care-i pusese locotenentul, când u amintise că gândurile lor nu-s decât convenționale și că nu se știos macar sa-i asunda laptele, nu-l mai preocupă. Acum se pumbea, cu pași masurați, pe punte, în bătaia răsădăsa a vântului, care se arnise, dar după câteva minute se răsândi și mură în cabina. Intreaga lui fătura iradia o bucurie egoistă, mândria că știuse să tempereze avântul romantic al locotenentului Jose Garcia, pentru care, oricât de aspru ar fi încercat să se arate, aveau acumsă în tîndul sufletului, o rază de bunătate, de simpatie. Jose era singurul fiu al amiralului Martinez Garcia, sfătuitorul și adevăratul său părinte. Comandantul nu putea să treacă cu vederea bunăvoința și sprînjin pe care le găsece în dansul, acum douăzeci și mai bine de ani, orfanul Riccardo Gambarà; fără niciun ajutor, bătuse atunci la ușa căpitanelui Martinez, îndemnat de căpiva mateloți din port, cărora le spusese, printre lacrimi, păsul și povestea vieții lui fără bucurii. De nenumărate ori se întrebese dacă fără brațul și sollicitudinea lui n'ar fi fost un biet mecanic sau un secund pe unul din carogobotele care bat mările, în lung și în lat, până ce o furtună mai îndrăznească le scutură din încheeturi și le rispește în valuri, ca pe o mână de așchii. Pentru Jose avea o amabilitate nemărturisită, dorința de a-i fi tacit îndrumătorul, care să-i plămădească sufletul și aspirațiile, așa cum merita să le aibă un marinar. Ceea ce nu putuse plăti niciodată tatălui său, își propunea s'o încerce acum, când jocul hazardului îi pusece la îndemână o monedă de o valoare dacă nu similară celei primite, cel puțin acceptabilă. Tânărul Garcia avea calități deosebit de promițătoare, dar brânza bună trebuie s'o scoți din burduful de căine, ca să prețuiască atât cât merită și comandantul Riccardo Gambarà era prea convins de lucrul acesta. Filozofia, recomanda el cu morgă, e bună pentru burghezi și pentru bătrâni; singurul mediu în care se complac de minune și fără nici un risc și unde neputința lor poate străluci, desigur într'o falsă lumină, într'o aurcolă trucată, speculând ideile și mai ales ceea ce au gândit alții. Filozofia, în accepția lui nu înseamna decât a bate apa în piua — podanterie, sau, cum se exprima alteori, conferință despre arta și civilizația popoarelor din planeta Marte. Unui om, care are tinerețe și elan, (pentrucă nu întotdeauna tinerețea presupune elan și elanul nu trebuie să fie considerat sinonim cu naivitatea și nechibzuința) i se cer fapte pozitive, dinamice, în vâzul tuturor. Ce-au făcut filozofii nu se vede, iar dacă s'a modificat ceva, de bine — de rău, pe pământ, apoi atunci e vorba de chimiști, de militari, de medici, sau de navigatori. Numai filozofia unui singur om a schimbat fața lumii, dar aceea nu era costelivă, ca a atător constipați, iar omul se numea Christos și mai era încă și Dumnezeu.

Poezia, romantismul și contemplația aveau, pentru comandantul Gambarà, o valoare tot atât de neînsemnată; iar toată rațiunea atitudinii sale, aspre, față de tânărul locotenent, își găsece explicație în devotamentul cu care se străduia să scoată din el un spirit integru, militaros, un marinar pentru care marea există, mai întâi, ca pretext și în al cincilea rând ca peisaj, unde perspectiva să nu te farmece decât după ce ești prea convins că moartea nu plutește nici în cer, nici pe valuri. Tresări, fără să se întoarcă, iar când noul sosir închise ușa, se mulțumii să întrebe sec:

— Ei, ce vreme cu mine? Locotenentul Garcia se oprise lângă ușe, intimidat parcă de glasul puternic și rece al comandantului.

— Căpitane, vă cer ordine pentru... — Ah, dumneata erai. Garcia? spuse comandantul înainte de a sfârși vorba. Rămâi aici, am aranjat totul. Telegrafistul va aduce răspunsul amiralității în câteva minute. Uite, ce zici de panorama asta? Turnurile catedralei din Ampolla parcă sunt o jucărie de copil, așa par de fine; și farul dela Grammatrot e nostim, nu? Dar... la aminte. Semnalizează ceva. Probabil „drum bun”, sau cam așa. În orice caz, nu-i ceva prea semnificativ; o informație locală poate. Ce-ar putea ști mai mult oamenii ăștia decât ochii și urechile amiralității; și apoi au și drept să nu știe. Dar, la vezi dumneata Garcia, ce vor.

— Farul Grammatrot semnalizează. Comandantul își încrעי buza în semn de dispreț:

— E insuportabil. Cartul ar fi în stare să-ți anunțe faptul după ce s'a consumat! spusese el. Și totuși mai bine decât niciodată. Vezi, Garcia, de ce comandantul gândește pentru toți? adăogă el satisfăcut și ochii i se luminară de un surâs triumfător. Pentrucă vede pentru toți.

— Nu v'ați înșelat, căpitane. Ne urează drum bun și apoi M. V. D. „Niciun vas inamic n'a fost semnalizat”.

— Asta e stupid, e idiot, să ne țină în loc, când n'au nimic interesant de comunicat. Urările lor nu fac doi bani și timpul nostru nu îl inocuește nimic. De ce ne-or face oamenii ăștia să ne lăsăm preocupările, pentru interpretarea unor semnăle care n'au nicio valoare, care ne fac mai mult rău decât plăcere? Ca asemenea vântură-lume, care nu găsece alt mijloc mai bun să-și omoare pliciseala decât incomodând pe aceea care-și vâd de treabă, ași ști eu cum să procedez. Așa cum merită fiecare.

— Atunci, căpitane, ce vom semnaliza?

— Pune să se ridice X. O. R. „Mulțumiri”. Și alădată, să-și vadă de drum.

Când locotenentul reveni în cabina, comandantul Gambarà era confundat în citirea unui mesaj. „Ori-ce permisiune suspendată. Patrulare în largul Cartaginei, împreună cu Tajo și Andaluza”, rosti el, cu glas liniștit, accentuând fiecare cuvânt. Se ridică și se întoarse din nou spre zarea mării. „Îți place? zise el, de acolo. Asta înscamnă o nouă săcăială de-a rebelilor. O mână de corăbioare învechite și prost înarmate, care nu-și vâd lungul nasului, să ne atace, asta e ceva stupid, prostesc. Asta este, Garcia, cea mai distrugătoare plagă a lumii: „incredulitatea”. În clipa aceea se anunță un S. O. S. În cabina sa, telegrafistul recepționă cu o încordare vădită:

„Principessa Olga” către toți. S. O. S. Explozie violentă în sala mașinilor... Ne scufundăm. Ori-ce rezistență inutilă”.

Vasul lansă neîntrerupt S. O. S. În încipere nu se auzea decât țâșnițelul aparatelor, care punctau semnălele de ajutor. Oamenii se priveau, într'o tăcere adâncă, dar ochii lor străpungeau aerul fără să vadă nimic și se opreau undeva departe, unde eroismul mut al marinarilor și groaza delirantă a mulțimii exaltate de spectrul morții nu însemnau nimic în fața atotputerniciei mării. Apoi un glas, în incertitudinea căruia emoția răsărea vie, ruse țâcerea:

— Căpitane, vă cer ordine. Ce hotărâți? Suntem la patru leghe de naufragiu. Ochiul comandantului se aștină asupra ofițerului, turburător, cu o insistență rătăcioasă în luminile lor sfredelitoare, dar ironia privirii era în declin, era mai liniștită și după câteva clipe, amenințarea ei era numai dojană și compătimire.

— Sărmanul meu locotenent! Dumneata crezi că un vas de război în plină misiune este o corăbie fără căpătâi?

— Dar, căpitane, acolo mor oameni. Femei, copii, căpitane...

Comandantul rămăsese nemișcat, cu spatele la strabord, ca și cum s'ar fi temut să nu-i apară peste valuri imaginea halucinantă a sinistrului. Se părea că gândurile-i sunt mai blânde, că norii inimii sale încep să se limpezească. Dar credința

lui era nebunească, era de necrezut, era neschimbată.

— Garcia, îți repet; nu suntem barcoz de salvare. Și apoi, Mediterana geme de nave. Ar fi o copilărie, înțelegi, să nesocotim un consens, numai pentru plăcerea de a ne plimba aiurea. Probabil că au și pornit în ajutorul lor câteva vase. Cine știe dacă...

Comandantul nu-și sfârșise ipoteza imediatei lor salvări, când T. F. F. recepționă un nou apel.

— Căpitane, orice minut de zăbavă poate fi fatal. Moartea nu așteaptă niciodată.

Figura ofițerului era rugătoare și n' glasul lui vibra o tristețe fără nume. Rămase multă vreme adâncit în gânduri, întărit de atitudinea comandantului și-și simțea pieptul umplându-se de o revoltă surdă, anarhică, pentru lipsa aceasta de omenie, cât și pentru neputința-i proprie. Își sfredelea mintea cu aceiași enigmatică întrebare, pe care și-o pusese dela început. Vor fi salvăți oare? Să știi din toate puterile să creadă în mântuirea lor, dar gândurile îi întârziiau leneșe, în jurul acelei viziuni, pe care nu reușea s'o gonească și i se părea că vede răsădind, dintre valuri, chipul despletit de groază al mamelor, sau surăsul inocent al copiilor, cu care moartea îi surprinsese pe buze. În surescitarrea care-l chinuia, își frământa mâinile, cu gesturi de dezchilibrat și trupul îi era sguduit de un spasim nervos, care-l făcea să tremure, ca un malaric.

— Hei, Garcia, dumneata nu știi ce însemnează războiul! reuă comandantul după un timp. Dumneata ai noțiuni încă vagi, copilărești, despre armată, despre viață și despre toate. Azi trăim o viață stranie, căreia trebuie să i te supui fără dor și poale, fiindcă am acceptat-o, fiindcă noi am plămădit-o așa de bizară, fiindcă am convenit să primim orice compromis fără să ne întrebăm dacă mâine nu s'ar putea plânge pentru același motiv care ne-a entuziasmat și ne-a umplut de admirație ieri. Viețea e ciudată prin însăși esența ei. Uită-te la mine. Tu te miri? Am început să mă exprim ca dumneata. Nu e destul de elocvent?

— Căpitane, trebuie să vedeți durerea de acolo, s'o simțiți.

Bătrânul marinar își lăsase ochii în jos, dar glasul lui era mereu calm și sigur.

— Desigur, Garcia, bănușce.

— Toți au pe cineva care-i așteaptă, căpitane; o soție, copii, o mama, care își împreună mâinile la piept și nu știe de zi sau de noapte, cu ochii uncei de lacrimi, lângă altarul Madonei, care îi are în pază. Acolo jos, în marginea porturilor, ceata cu teamă adâncă peste mare, să zărească vasul care le aduce pe cel iubit. Nați avut timpul poate, să observați neliniștea unui astfel de suflet, să admirați marea lui ascemenea duioșii care transfigurează, care dă o aureolă dumnezeiască, de vis, chipurilor aceloră palide, și să vă emoționați, adânc și cucerit, lângă pustul din inima mamei, căreia apele i-au răpit nădejdea și lumina vieții, lângă o soție, în sufletul căreia, furtuna mării lor a prăguit, dezolant, durerea și dezorientarea, sau lângă o iubită, în lacrimile căreia tremură desnădejdea și resemnarea. În fața unei asemenea dureri nu poți să rămâi de piatră; nu ae lasă omul din noi și ne surprindem neînțeles gândurile, dând țâcerea nemăsuratului suferințe.

— Ceea ce spui dumneata Garcia, este frumos, și-mi pare rău că nu pot adăoga și interesant. Alții, în locul meu nu s'ar ști să se înduioșeze, să creadă în patetismul vorberilor dumitale și să ia lucrurile în serios. Totuși, nu trebuie să ne îmbătăm cu apă dulce; să fim mai lucizi și mai aproape de realitate. Dumneata îmi propui să lăsăm ordinele baltă, să facem uitată misiunea noastră; și asta, mă rog, pentru care rațiune? Ca să sărim în ajutorul unui vas ce se scufundă și care, mai presus de toate, este și italian? Noștimă mentalitate! Ceva ca în romane, unde cutare personaj întinde mâna dușmanului, pentrucă să iasă un final mai înduioșător, o intrigă mai accesibilă prostimii. Va să zică ei alimentează cu arme divizii, franchiste, bombardează orașele și satele noastre și ne ucid femeile și copiii, iar noi, pretinzî: că suntem datori să le trecem toate cu vederea și mai mult, să ne jucăm cu focul. Dumneata nu vrei să îți seama că suntem în război și că lupului, orice i-ai face, n'ajungi să-i schimbi năravul. Auzi, să-i salvăm! N'ași putea să știu de ce? Ca să avem o ceată de spioni mai mult, printre noi?

— Dar căpitane, morala, sentimentul vostru de milă...

— Vorbești pentru alte timpuri, Garcia. Astăzi morala oscilează dela individ la individ și la fiecare e tot atât de relativă. Ai încredere în mine. Eu am colindat lumea mai în-

de lung decât dumneata și pe oricine am întrebât, nu s'a găsit unul singur în stare să-mi dea o lămurire mai de doamnă-ajută... „Am auzit că...” „probabil...” „s'ar putea ca...” Ce să înțelegi din șovăiala lor? Dar, într'o bună zi, un glas limpede și răscăpat, mi-a arătat drumul: „Morala este o legendă pentru vulg. Un foc de magneziu, cu care o mână de interesați iau ochii mulțimii”. Mi-am dat seama că acesta era adevărul, pe care inima mea îl căuta, și când am căutat să vad cine era acela cărui trebuia să-i mulțumesc, m'am găsit în fața unui prieten. Era gândul meu, conștiința mea. Pricepi, Garcia, de ce nu mă mișcă suferința lor? Pentrucă sunt un amoral, pentrucă nu cred decât într'un singur dumnezeu: Fatalitatea.

Dar tăcu deodată, ca și „Principessa Olga” iansa o nouă chemare. Ascută moșajul fără să clipească, fără să spună o singură vorbă și, cașicum ar fi presimțit totul, simți un frig aspru fugându-i prin sânge. Erau ultimele cuvinte ale marinarilor ce pierreau înghițiți de valurile pe care le uideră atât. „Ne înecăm. Femeile și copiii salvați”. Rugați-vă pentru noi”. Și apoi, era strigătul, dorința dinții și cea de pe urmă a soldaților: „E viva l'Italia... Evive il...” Emisiunea se întrerupse brusc. Îi ajunsese moartea din urmă mai degrabă.

Mai palid decât ofițerul însuși, comandantul se plimba agale, prin cabina. Ca niciodată, o neliniște stranie îi umplea sufletul și prin minte i se încruciașu cele mai ciudate gânduri. Simțea că se petrece ceva neobișnuit cu el, o transformare căreia nu putea să-i reziste, o conversiune, pe care, oricât ar fi încercat, n'ar fi reușit s'o dea din drum la o parte, s'o stăvilească.

— Trebuie să fiu drept, Garcia, și să recunosc că ai puțină dreptate! zise însfârșit comandantul. Dar așa este viațea, n'ai ce-i face.

Ținuta, glasul lui, erau pline de hotărâre, dar din severitatea pe care se silea s'o dea vorbelor sale se simțea, discret, insistența cu care mai încerca să se abată din calea sentimentalismului care, o clipă, i se strecurase în suflet. Privirea îi rătăcea peste oameni și lucrurile din cabină, dar în lumina ei jilavă plutea o descușurare, pe care o incurajase fără să murmure; pricepea că el și numai el era vinovat de această nenorocire, pe care o incurajase tacit și conștiința aceasta, care-și făcuse loc cu atăta putere în mintea lui, îl făcu să-și piardă cumpătul și să se lase pradă desnădejzii și tuturor sentimentelor contradictorii. Incepea să-i fie rușine de gândurile de care fusese amăgii, să înțeleagă semnificația întregului sbucium al ofițerului său și profund mișcat de toate, își dădea seama că numai lacrimile îi puteau ușura. Dar imaginea umilirii sale fu mai puternică decât orice mahnire și se simți mulțumit că avusese țaria să se stăpânească. După o luptă scurtă cu sine însuși, fu convins că nu va reuși niciodată să se împotrivească tainicei pomniri, de care-i era plin sufletul, decât cu prețul unor sacrificii de care era prea puțin capabil. Totuși ceva se schimbase într'insul și desnădejdea, care-l stăpânise, nu putea decât să-i dea dreptate, să confirme această presupunere. Se hotări să scape de tăcerea care începuse să devină chinătoare, să spună o vorbă, dar se frământă, în zadar, să găsească ceva satisfăcător și atunci eși cu pași grăbiți, pe spardeck, dar mugetul vântului care se pornise și furia cu care-i bicuia obrazii, îl făcură să-și schimbe gândurile și se închise în cabina lui. Acolo era din nou el, comandantul Riccardo Gambarà, sigur de sine și lucid, tiranul în fața cărui nu trebuiau să existe controverse și propuneri, zeul care pretinde venerație și devotament, dar nu crede necesar să răspundă cu clemența și atotputernicia sa. Glasul său se ridică din nou, rece și energic, în pâlnia microfonului, cu o siguranță uimitoare și privirea sa victorioasă fixa lung și arzător, o țintă, care era departe și pe care o simțea totuși atât de aproape, în mintea sa. Cartagina.

— La dreapta zece. Mașină două sute patruzeci de turații.

Amurgul începuse să se vestească ușor, mai întâi ca o pată imensă de jad, pe care apoi suliteze de foc ale soarelui, retras în umbra unui nor, o incendiară puternic. La bord, în bătaia vântului, privind drept înainte, locotenentul Jose Garcia,

cu capul descoperit, roștește rugăciunea pentru cei înghițiți de valuri. „Încă ne rugăm pentru cei ce umbli pe ape și călătoreșce, pentru ca Domnul Dumnezeu să-i mântuiască pre ei”. Vorba îi tremura și ochii i se umediră de lacrimi, iar în suflet i se cobori învalul, ca o pasiune, o nemăsurată părere de rău. Înaintea acestei mări, care gemea și se frământa amenințătoare, buzele lui murmurară câteva cuvinte, pe care tunetul furtunii le învâbuși, dar gestul, gestul cu care desenează, în aer, supremul simbol al mântuirii, mântuirea mai mult decât ar fi putut-o face vorbele, în această împrejurare. Iar ochii lui, mari și triști, priveau lung înainte, apoi pleoapele i se închiseră, ca și cum ar fi vrut să închidă acolo înăuntrul și pentru eternitate, marcele secret, imaginea groazei aprinse de naufragiu în biețele suflete, așa cum numai el era în măsură s'o intuiească. Deasupra lui, imensa piesă de trei sute cincisprezece, solemn și sinistru, gura de oțel. În clipa aceea, vașul tresări agonice, din toate încheieturile și un sgomot imens, în fața căreia furtuna păru că-și cedează tronul, se ridică de jos, de sub valuri. Marinarul de veghe, cu ochii aștinți spre piesa de trei sute cincisprezece, avu o secundă impresia că cineva deschisese focul contra unui dușman invizibil, dar obuzul plecase după o traectorie ciudată, în sus, ca număldecât să pice în mare. Și, în tăcerea care urmă după aceea, glasul comandantului răsună mai puternic și mai grăbit, dar în modulațiile lui era acum ceva dureros, un sunet doșort, de invins al vieții. Torpila lovisse în plin și apa pătrundea clocoțitoare și vrășmașe, în sală.

— Bara toată la dreapta. Mașina turată toată.

Dar de acolo, dintre valuri, ofițerul mecanic îi zădărnicea orice speranță.

Lupta cu marea era nebunească, era inegală.

— Totul inutil, căpitane; pompele insuficiente. Apa a pătruns în căldări.

Atunci comandantul înțelese ceea ce se temea să înțelegă. Încercările sale și jertfa oamenilor nu mai însemnau nimic în fața destinului, singurul stăpân, în care nu încetase să creadă. Istovit și neputincios, rosti comanda, pe care o așteptau toți, comanda care pentru el avea supremă semnificație, o renunțare grea, penibilă și umilitoare:

— Echipegiul pe punte. Pregătiți balenierele.

Pe punte, mateloții alergau în toate părțile, buimăciți de spectrul naufragiului și de violența vântului, care căra talazurile peste spardeck. În mijlocul animației, comandantul își aminti deodată de locotenent și vocea sa tună imperioasă și magnifică, ca și cum ar fi vrut să înfrângă urletul, de fiară rănită, al uragunului.

Atunci marinarul de veghe își aminti strania întâmplare: doi oameni se grăbiră să sprijine pe comandant, dar comandantul Riccardo Gambarà nu căzu. Avu numai un moment de amețală, o slăbiciune trecătoare. Pentru a doua oară simți prăbușindu-se ceva în inima sa, cu sgomot surd de rafală, iar pe figura-i lividă, unde luminile ochilor își păstraseră acoșii căutătură de stăpân, trăsăturile aveau o expresie crispată, de groază amărăciune. Chinuit de gânduri, le accepta cu stoicism, fără să încerce măcar să le împrăștie, cum făcuse alădată. Îi era teamă de orice efort, ca de un dușman gata să-i arunce pradă înfricoșătoarei vedenii, de care fugea, să-l zdrobească, să-l prăbușească în infinit. Nu mult după aceea, marinarul de cart, care cerceta întinsul apelor, vestea, plin de emoție, mântuirea.

(Urmare în pag. ultimă)

— Hei, Garcia, dumneata nu știi ce însemnează războiul! reuă comandantul după un timp. Dumneata ai noțiuni încă vagi, copilărești, despre armată, despre viață și despre toate. Azi trăim o viață stranie, căreia trebuie să i te supui fără dor și poale, fiindcă am acceptat-o, fiindcă noi am plămădit-o așa de bizară, fiindcă am convenit să primim orice compromis fără să ne întrebăm dacă mâine nu s'ar putea plânge pentru același motiv care ne-a entuziasmat și ne-a umplut de admirație ieri. Viețea e ciudată prin însăși esența ei. Uită-te la mine. Tu te miri? Am început să mă exprim ca dumneata. Nu e destul de elocvent?

— Căpitane, trebuie să vedeți durerea de acolo, s'o simțiți.

Bătrânul marinar își lăsase ochii în jos, dar glasul lui era mereu calm și sigur.

— Desigur, Garcia, bănușce.

— Toți au pe cineva care-i așteaptă, căpitane; o soție, copii, o mama, care își împreună mâinile la piept și nu știe de zi sau de noapte, cu ochii uncei de lacrimi, lângă altarul Madonei, care îi are în pază. Acolo jos, în marginea porturilor, ceata cu teamă adâncă peste mare, să zărească vasul care le aduce pe cel iubit. Nați avut timpul poate, să observați neliniștea unui astfel de suflet, să admirați marea lui ascemenea duioșii care transfigurează, care dă o aureolă dumnezeiască, de vis, chipurilor aceloră palide, și să vă emoționați, adânc și cucerit, lângă pustul din inima mamei, căreia apele i-au răpit nădejdea și lumina vieții, lângă o soție, în sufletul căreia, furtuna mării lor a prăguit, dezolant, durerea și dezorientarea, sau lângă o iubită, în lacrimile căreia tremură desnădejdea și resemnarea. În fața unei asemenea dureri nu poți să rămâi de piatră; nu ae lasă omul din noi și ne surprindem neînțeles gândurile, dând țâcerea nemăsuratului suferințe.

— Ceea ce spui dumneata Garcia, este frumos, și-mi pare rău că nu pot adăoga și interesant. Alții, în locul meu nu s'ar ști să se înduioșeze, să creadă în patetismul vorberilor dumitale și să ia lucrurile în serios. Totuși, nu trebuie să ne îmbătăm cu apă dulce; să fim mai lucizi și mai aproape de realitate. Dumneata îmi propui să lăsăm ordinele baltă, să facem uitată misiunea noastră; și asta, mă rog, pentru care rațiune? Ca să sărim în ajutorul unui vas ce se scufundă și care, mai presus de toate, este și italian? Noștimă mentalitate! Ceva ca în romane, unde cutare personaj întinde mâna dușmanului, pentrucă să iasă un final mai înduioșător, o intrigă mai accesibilă prostimii. Va să zică ei alimentează cu arme divizii, franchiste, bombardează orașele și satele noastre și ne ucid femeile și copiii, iar noi, pretinzî: că suntem datori să le trecem toate cu vederea și mai mult, să ne jucăm cu focul. Dumneata nu vrei să îți seama că suntem în război și că lupului, orice i-ai face, n'ajungi să-i schimbi năravul. Auzi, să-i salvăm! N'ași putea să știu de ce? Ca să avem o ceată de spioni mai mult, printre noi?

— Dar căpitane, morala, sentimentul vostru de milă...

— Vorbești pentru alte timpuri, Garcia. Astăzi morala oscilează dela individ la individ și la fiecare e tot atât de relativă. Ai încredere în mine. Eu am colindat lumea mai în-

de lung decât dumneata și pe oricine am întrebât, nu s'a găsit unul singur în stare să-mi dea o lămurire mai de doamnă-ajută... „Am auzit că...” „probabil...” „s'ar putea ca...” Ce să înțelegi din șovăiala lor? Dar, într'o bună zi, un glas limpede și răscăpat, mi-a arătat drumul: „Morala este o legendă pentru vulg. Un foc de magneziu, cu care o mână de interesați iau ochii mulțimii”. Mi-am dat seama că acesta era adevărul, pe care inima mea îl căuta, și când am căutat să vad cine era acela cărui trebuia să-i mulțumesc, m'am găsit în fața unui prieten. Era gândul meu, conștiința mea. Pricepi, Garcia, de ce nu mă mișcă suferința lor? Pentrucă sunt un amoral, pentrucă nu cred decât într'un singur dumnezeu: Fatalitatea.

Dar tăcu deodată, ca și „Principessa Olga” iansa o nouă chemare. Ascută moșajul fără să clipească, fără să spună o singură vorbă și, cașicum ar fi presimțit totul, simți un frig aspru fugându-i prin sânge. Erau ultimele cuvinte ale marinarilor ce pierreau înghițiți de valurile pe care le uideră atât. „Ne înecăm. Femeile și copiii salvați”. Rugați-vă pentru noi”. Și apoi, era strigătul, dorința dinții și cea de pe urmă a soldaților: „E viva l'Italia... Evive il...” Emisiunea se întrerupse brusc. Îi ajunsese moartea din urmă mai degrabă.

Mai palid decât ofițerul însuși, comandantul se plimba agale, prin cabina. Ca niciodată, o neliniște stranie îi umplea sufletul și prin minte i se încruciașu cele mai ciudate gânduri. Simțea că se petrece ceva neobișnuit cu el, o transformare căreia nu putea să-i reziste, o conversiune, pe care, oricât ar fi încercat, n'ar fi reușit s'o dea din drum la o parte, s'o stăvilească.

— Trebuie să fiu drept, Garcia, și să recunosc că ai puțină dreptate! zise însfârșit comandantul. Dar așa este viațea, n'ai ce-i face.

Ținuta, glasul lui, erau pline de hotărâre, dar din severitatea pe care se silea s'o dea vorbelor sale se simțea, discret, insistența cu care mai încerca să se abată din calea sentimentalismului care, o clipă, i se strecurase în suflet. Privirea îi rătăcea peste oameni și lucrurile din cabină, dar în lumina ei jilavă plutea o descușurare, pe care o incurajase fără să murmure; pricepea că el și numai el era vinovat de această nenorocire, pe care o incurajase tacit și conștiința aceasta, care-și făcuse loc cu atăta putere în mintea lui, îl făcu să-și piardă cumpătul și să se lase pradă desnădejzii și tuturor sentimentelor contradictorii. Incepea să-i fie rușine de gândurile de care fusese amăgii, să înțeleagă semnificația întregului sbucium al ofițerului său și profund mișcat de toate, își dădea seama că numai lacrimile îi puteau ușura. Dar imaginea umilirii sale fu mai puternică decât orice mahnire și se simți mulțumit că avusese țaria să se stăpânească. După o luptă scurtă cu sine însuși, fu convins că nu va reuși niciodată să se împotrivească tainicei pomniri, de care-i era plin sufletul, decât cu prețul unor sacrificii de care era prea puțin capabil. Totuși ceva se schimbase într'insul și desnădejdea, care-l stăpânise, nu putea decât să-i dea dreptate, să confirme această presupunere. Se hotări să scape de tăcerea care începuse să devină chinătoare, să spună o vorbă, dar se frământă, în zadar, să găsească ceva satisfăcător și atunci eși cu pași grăbiți, pe spardeck, dar mugetul vântului care se pornise și furia cu care-i bicuia obrazii, îl făcură să-și schimbe gândurile și se închise în cabina lui. Acolo era din nou el, comandantul Riccardo Gambarà, sigur de sine și lucid, tiranul în fața cărui nu trebuiau să existe controverse și propuneri, zeul care pretinde venerație și devotament, dar nu crede necesar să răspundă cu clemența și atotputernicia sa. Glasul său se ridică din nou, rece și energic, în pâlnia microfonului, cu o siguranță uimitoare și privirea sa victorioasă fixa lung și arzător, o țintă, care era departe și pe care o simțea totuși atât de aproape, în mintea sa. Cartagina.

— La dreapta zece. Mașină două sute patruzeci de turații.

Amurgul începuse să se vestească ușor, mai întâi ca o pată imensă de jad, pe care apoi suliteze de foc ale soarelui, retras în umbra unui nor, o incendiară puternic. La bord, în bătaia vântului, privind drept înainte, locotenentul Jose Garcia,

cu capul descoperit, roștește rugăciunea pentru cei înghițiți de valuri. „Încă ne rugăm pentru cei ce umbli pe ape și călătoreșce, pentru ca Domnul Dumnezeu să-i mântuiască pre ei”. Vorba îi tremura și ochii i se umediră de lacrimi, iar în suflet i se cobori învalul, ca o pasiune, o nemăsurată părere de rău. Înaintea acestei mări, care gemea și se frământa amenințătoare, buzele lui murmurară câteva cuvinte, pe care tunetul furtunii le învâbuși, dar gestul, gestul cu care desenează, în aer, supremul simbol al mântuirii, mântuirea mai mult decât ar fi putut-o face vorbele, în această împrejurare. Iar ochii lui, mari și triști, priveau lung înainte, apoi pleoapele i se închiseră, ca și cum ar fi vrut să închidă acolo înăuntrul și pentru eternitate, marcele secret, imaginea

Portul la Români din munții Pindului

de N. P. VAIDOMIR

Perivole : Sat românesc în Pind, la 100 m. înălțime. Iarna, locuitorii părăsesc satul

O nație se păstrează ca individualitate etnică, prin caracterul ei propriu, deosebit de cel al celorlalți în mijlocul cărora trăiește, alcătuind o comunitate specificului național.

În ansamblul acestor trăsături caracteristice, pe lângă limbă, credință, obiceiuri și înfățișare, un rol important îl are și portul.

Și lată de ce: Un popor își poate pierde mai degrabă limba, din cauza asupririlor, dar portul dispare foarte greu, dacă nu chiar de loc.

Să luăm un exemplu controlabil, din actualitate și chiar din viața neamului nostru.

Un grup de Români din regiunea Macedoniei a fost desnaționalizat și asimilat masiv grecești. Sunt așa numiții *Copăcari*, locuitorii regiunii din apropierea centrului românesc, Grebena.

Ei și-au pierdut limba, vorbesc grecește, presărată încă cu multe cuvinte românești; un lucru nu și-au pierdut: *portul*.

De aceea nu e rău dacă se fixează, la un moment dat, elementele portului la Români din regiunile munților Pind, cu atât mai mult cu cât astăzi, — din cauza pătrunderii în cele mai depărtate așezări ale lor, a portului obișnuit „euro-penesc”, cum îi zice el, — se merge spre înlocuirea portului național, menținut cu strădanii de secole întregi.

Ca întotdeauna, bătrânii, mai conservatori, păstrează cu tot respectul vechile straie. Tinerii însă preferă costumele europene. Femeile, și ele, mai ales cele tînere, în unele sate, au de asemenea preferință pentru portul cel nou.

De aceea până acum e vreme, ca să nu dispară cu totul, în semnăm ac elementele acestui tezaur al unei moșteniri scumpe din bătrâni.

A-ți pierde portul este a pierde jumătate din ființa ta națională; înseamnă a renunța de bună voie, și pentru totdeauna, la una din cele mai clocotente arme în lupta de afirmare a naționalității. Că este așa, dovada o găsim în faptul că azi, încă, Românii din Pind este foarte ușor recunoscut, după costumele lui, fără a-ți pieca urechea la limba ce-o vorbește.

*) Din lucrarea cu același nume, în manuscris.

tri „noiscimindu” = n'am pentru îmbrăcăminte.

Se învecinează de asemenea și „nareuzari” și „nareudari” = a se degea, a se aranja, a se găta. „nareuzari” = ma aieg, adică ma gătesc; „nareudari” = ma aiesci, ma gătesc; „nareuzari” = ma aiesci, ma gătesc; „nareudari” = ma aiesci, ma gătesc. A se desoraca = „desoracari” (infinitiv). Se zice: „mi desoracari” = ma desoraci; „desoracari” = desoracat. Se întrebunțuiează pentru aceeași noțiune și grecescul romanizat, anume „desoracari” = ma desoraci, deia „desoracari” = ma desoraci, ma prunesc. Se mai zice, ca în daco-romana, termenii generali de „scutari” = a scoate, mințuivi. Exemplu: „scot straniu” = scot straniu; „scot straniu” = scot straniu. În unele regiuni nu se mai aude „desoracari” (exemplu la Amnicu), ci numai „desoracari” și „scot”. În alte sate (ca Bieazai), se zice numai „scot” naționale.

TERMINOLOGIA GENERALĂ A PORTULUI

Cel care urmărește terminologia generală în legătură cu portul la această ramură a poporului roman, poate constata marea asemănare a termenilor cu aceia ai romanilor din vechia Dacie. Pușini sunt termenii grecești, — se pot număra pe degete, — cari au pătruns în terminologia portului lor. Doar aca de acele punuri străne legate de viața individului și a familiei s'au păstrat mai bine, nealterate.

Într-o limbă, termenii de îmbrăcăminte, se întrebunțuiează termenii de „straniu”, adică straie. La noi acest cuvânt evoluează și tinde să ia un sens pejorativ, pe când în dialectul macedo-roman își păstrează sensul propriu de îmbrăcăminte. Se zice: „straniu bărbătesc” = straniu, îmbrăcăminte bărbătească; „straniu mulieresc” = straniu mulieresc, femeiesc.

Se întrebunțuiează și cu sens de o singură haină, ca și la noi: „straniu dimindat” = haină comandată. Acesta este termenul general cel mai frecvent.

Port = „por-u”. Există și noțiunea de „pörtu”, piural „pörturi”, cu același sens ca în daco-romana, atât în ce privește costumele în general, cât și acțiunea de purtare a unei haine. Se zice: „poartă cioarii” = poartă cioarii; „aiți portul” = schimbă, primeste îmbrăcăminte.

Costum = „custumi”. Rar se întrebunțuiează și acest termen de costum.

A se primeni = „aliri”. Este cuvânt grecesc, pentru noțiunea de a se primeni, a schimba cămașa sau haine.

Costum = „custumi”. Rar se întrebunțuiează și acest termen de costum.

A se primeni = „aliri”. Este cuvânt grecesc, pentru noțiunea de a se primeni, a schimba cămașa sau haine.

scoset curdella (perf. simplu). Când piciorul este descoperit, gol, fără încălțăminte, se zice la fel „disculți”, adică desculți în daco-romana.

CONCLUZIUNI LA PORTUL BARBATESC

Vom arăta acum, în mod succint, care sunt elementele costumei bărbătești la Români din munții Pindului, cercetate în toate amănunțele într-o lucrare a noastră, aflată încă în manuscris.

Pe corp se îmbracă următoarele elemente: imediat pe piele o fanelă de lână numită „caturari”, iar pe alocuri „jană”; „cimeasă” de pânză albă de bambac sau neagră de satin, cu cline multe în față, cari cad de la mijloc în jos până la genunchi și cari se văd totdeauna, pentru că hainele ce se pun pe deasupra sunt toate deschise în față.

La mijloc, cămașa este strănă pe toate, iar pe piept este prinsă cu nasturi. Mănețele sunt foarte largi, la unele; iar altele, azi, se încheie cu manșetă. Peste cămașa se pune: fie „giumindări”, un pieptar fără măneți, scurt și făcut din postav de lână de culoare bleumarin sau neagră, care se încheie într-o parte. Acesta este obișnuit la bătrâni, pentru că tinerii îmbracă mai ales „cheptari”, tot un pieptar, care, spre deosebire de primul, este mai luxos și decolțat la piept.

În caz de ploaie sau frig mare, peste elementele de mai sus, se pune „șuguri” (sau zarci), un fel de pelerină până la genunchi, făcută din umble țoare groasă și paroasă, prevăzută cu o gurgă, care se numește „cuculea” sau „șuguri”. Mănețele sunt largi, dar cusute jos la manșete, pentru că nu se baga pe mâini ci întotdeauna pe umeri, de care are omul nevoie, deci un loc mai mult de buzunar. Mănețele se pun pe deasupra, ca sub o pelerină. Pastori mai au tot un fel de pelerină „cucuar” din lână de capra, „cipri”; aceasta se poartă tot pe umeri, ca și talagani. Are și gurgă.

Îmbrăcăminte de picioare. Îmbrăcăminte de picioare constă din: „smeana”, din pânză de bambac; „cioarii”, din umble alba sau neagră, e-gași sub genunchi cu niște curele subțiri, numite „cucule”; ei sunt străși pe picior, pe care îi îmbracă de-a călcăie și numai până la jumătatea distanței dintre genunchi și sânghea piciorului, fără a fi uniți ca pantalonii, ei formează două bucați separate, fiecare picior având deci cioarecii sau cioarecii se leagă, — printr-o stoara numită „stringua”, —

ultimul timp a început să se poarte și vesta obișnuită, numită „ghilec”.

Vine apoi, „șipăni”, o haină albă, neagră sau bleumarin, din postav gros, dimie, numit „adimtu”, fără măneți și mai lungă cu 2-3 cm. decât cămașa, deschisă în față de sus până jos, iar la spate, dela mijloc în jos cad cline pliate, cum loc acestea se aplică o „curădu di chidi”, iar peste ea un „brin di lină”, de satin negru sau chiar din mătase brocată.

Peste tipuri se îmbracă azi, numai în unele sate, tot un fel de pieptar, „cudus” mai scurt decât gimandani, dar cu mănețele despicate, ca să lăsa prin ele mănețele largi ale cămașii. El este făcut din postav alb.

În portul de toate zilele de azi se îmbracă, peste elementele de până aci, un „pato di cadimtu”, adică palton de postav, dimie, de culoare neagră. Paltonul este pe cale de a înlocui două haine mai vechi, cari azi sunt rare și anume: „malioaru”, făcut din dimie cu cline la spate, deschis și el în față și cu mănețele despicate ca să acă mănețele cămașii; cealaltă îmbrăcăminte ce merge spre înlocuire prin palton este „sarica”, — azi este așa de rară ca, într-un sat, am văzut doar un singur bătrân care o mai poartă. Ea este făcută din postav gros, alb sau negru, cu lape de lână pe deasupra, descolțată în față. Mănețele sunt despicate și cad pe umeri ca lape urechi mari. Lungimea saricii este tot până la genunchi, în loc de mănețe se mai poartă o îmbrăcăminte de lână de capra, aproape de aceeași formă, care se poate însă îmbrăca pe mănețele ca o haină, numită „noiscu”.

În caz de ploaie sau frig mare, peste elementele de mai sus, se pune „șuguri” (sau zarci), un fel de pelerină până la genunchi, făcută din umble țoare groasă și paroasă, prevăzută cu o gurgă, care se numește „cuculea” sau „șuguri”. Mănețele sunt largi, dar cusute jos la manșete, pentru că nu se baga pe mâini ci întotdeauna pe umeri, de care are omul nevoie, deci un loc mai mult de buzunar. Mănețele se pun pe deasupra, ca sub o pelerină. Pastori mai au tot un fel de pelerină „cucuar” din lână de capra, „cipri”; aceasta se poartă tot pe umeri, ca și talagani. Are și gurgă.

Îmbrăcăminte de picioare. Îmbrăcăminte de picioare constă din: „smeana”, din pânză de bambac; „cioarii”, din umble alba sau neagră, e-gași sub genunchi cu niște curele subțiri, numite „cucule”; ei sunt străși pe picior, pe care îi îmbracă de-a călcăie și numai până la jumătatea distanței dintre genunchi și sânghea piciorului, fără a fi uniți ca pantalonii, ei formează două bucați separate, fiecare picior având deci cioarecii sau cioarecii se leagă, — printr-o stoara numită „stringua”, —

de o cingătoare, numită „pircion”. Bătăndă mai poartă la lucru, în loc de cioareci, „șipari” (șavari) și „burazani”, niște pantalonii obișnuiți; iar tinerii un fel de pantalonii bucați, numiți de ei „chilotă”.

Încălțăminte constă din: „șipăni”, ciorap de lână; „șipăni”, un fel de pantofi, din piele groasă, în forma galosilor fără limbă și având la varf un pampon de lână, numit „șipăni”, iar lași au varful în doi, numit „șipăni”. Bătrânii poartă un fel de pantofi mai închiși, tot ca cei de sus, dar nu au nici varf îndoit, nici tunda, numiți „șipăni”.

În mână obișnuiesc să poarte un baston, numit „șipăni”, cu varful îndoit, numit „șipăni-banu”.

În general, elementele costumei sunt conecționate din postav, numit „adimtu”, din lână albă sau de capre, mai gros sau mai fin, după starea materiei a locuitorilor. Din admitt de oi se fac: giupanșani, cundășii, șipăni, pannoni, manotii, talaganii, sarica, cioarecii, șilvatai, burazani și cuncta. Din stoa sau materie supraie se fac cioarecii, având înăsa piept și din cămașa sau înăsa. Din pânza de lână sau satin negru, bleumarin se fac cămașile. Tot un lână se face și haină de piept.

Deosebirea la port între prințipalele sate românești din munții Pind, ale caror costume le-am descris, ca: Perivole, Samarina, Avelea, Smixi, este prea puțin importantă și ea privește mai mult lungimea și culoarea costumului. Astfel în unele sate (Perivole, Smixi), cămașa, șipăni, manotii, talaganii și sarica sunt în general mai scurte, cu puțin mai sus de genunchi, în timp ce în alte sate (Samarina, Avelea), toate acestea sunt ceva mai lungi, trec de genunchi în jos.

În ce privește culoarea hainelor, la Avelea, Samarina, Smixi, domina albul, la Perivole negrul. Cămașa, șipăni, cioarecii sunt de obicei de culoare alba la cele din urmă, iar la Perivole cămașa și cioarecii sunt când albi, când negri, iar șipăni de regula neagra. Mai există deosebire și în culoarea gantanului cu care își împodobesc îmbrăcăminte. Așa de exemplu: la Perivole și Avelea se îmbrăcăminte gantanul de culoare roșie-negru „morci”, iar la Samarina, Smixi culoarea vanata sau bleumarin „șipăni”.

Toate satele pomenite mai sus sunt așezări de vară, în care caz, indusent ca sunt pastori sau de alte meserii, locuitorii iarna își părăsesc casele și se cobor la câmpie cu burtele, în Tesalia mai ales, iar ceilalți, în locurile din apropiere, pentru iarnă. În aceste pânduri, ei folosesc ca mijloc de transport ca și la adăpost la popasuri, cortul. În alături pe care îi îmbracă de-a călcăie și numai până la jumătatea distanței dintre genunchi și sânghea piciorului, fără a fi uniți ca pantalonii, ei formează două bucați separate, fiecare picior având deci cioarecii sau cioarecii se leagă, — printr-o stoara numită „stringua”, —

și azi mai persistă urmele acestor vremi. În această privință dam o înampare la care am fost martor. La Grebena, — centru românesc în munții Pind, — se p. trece o scena impresionantă. Un copil de trei ani, rătăcit de-aici săi, a fost găsit seara de un grec, și adus acasă. Copilul nu mai știa de el. Greșii a recunoscut după culoare deia ciorapi ca este „cechi” și își chema vecinii români să-l identifice. La reparație se stabilește că e „pirouliar” (căca din Perivole) și că e din familia X. A doua zi copilul a fost predat direct familiei. (Sfârșitul în nr. viitor)

Costum din Perivole: Îmbrăcăminte de deasupra este „șipăni” cu cline pliate la spate

dela, Smixi în roșu cu negru, iar la Samarina, în alb cu negru.

O altă deosebire o găsim în culoarea foilor din cari își fac ciorăcii, foli numite „șipăni”, adică frunze sau foi, țesute din lână de capra „șipăni”, cu aceeași țesătură ca la îmbrăcăminte numită tambare. Aceste foi sunt formate la rândul lor din țesături înguste, numite „urani”. Culoarea lor este următoarea: alb cu negru la Samarina și Smixi; roșu închis cu negru la Perivole și negru la Avelea.

Altădată aceste semne distinctive erau accentuate, se aplicau până și la ciorapi. Semnele distinctive nu erau numai pe sat, ci chiar pe ramuri. Erau ramuri de mari bogătași, numeroase, ai caror membri ocupau cartiere întregi într'un sat, cari aveau asemenea semne distinctive.

și azi mai persistă urmele acestor vremi. În această privință dam o înampare la care am fost martor. La Grebena, — centru românesc în munții Pind, — se p. trece o scena impresionantă. Un copil de trei ani, rătăcit de-aici săi, a fost găsit seara de un grec, și adus acasă. Copilul nu mai știa de el. Greșii a recunoscut după culoare deia ciorapi ca este „cechi” și își chema vecinii români să-l identifice. La reparație se stabilește că e „pirouliar” (căca din Perivole) și că e din familia X. A doua zi copilul a fost predat direct familiei. (Sfârșitul în nr. viitor)

In noapte, două stele cad...

(Urmare din pag. 3-a)

Copiii gazdei s'au retras cuminți la locurile lor de sus. În stradă, el încearcă să o ia la braț. Dora se scuza. O cunoaște toată lumea. Și este un străin pentru ieșeni. Ei nu vor să admită nici o circumstanță îngăduitoare. Trebuie să neargă cături sec. Măinile lui Albu îi spânzără dealungul pantalonilor, soldățește. Poate în ciudă el începe să-i reamintescă de Parcul Carol, de bărcile lui...

— Avem și noi un lac și bărci, răspunse Dora cu oarecare mândrie nejustificată.

Și prompta, i-a arătat lacul într-o fostă groapă de gunoi și bărcile îngrate pe margine, cu pântecul alb botezat: „Fatma”, „Desirée”, „Athena”, „Paraschiva”. Cine le-o fi botezat astfel?

Ramează el. Apă săiutată. Lacul e rotund și mic cât o farfurie de tort. Ediliu cu pus sens unic pe lac, cu tăblițe indicatoare și amendă riguroasă.

Dora e tot indispusă. Albu trage la mal. Atăta mlaștină... Tot trăsura de un cal înhamat rusește rămâne minunea lașului. Pune să-i ridice coșul... Ie teamă Dorei să n'o vadă cine știe cine și mâine va afla tot târgul. Birjarul merge după plăcut lui, unde vede cu ochii.

În legănarea lînă, copitele călușului bat drumul cu gingășia piciorușelor de vată pe un jambacl. Urcă, coboră, iar urcă și iar coboară. S'a ntunecat deabinele. Albu vrea să reia firul vorbei. Dora îl plânge în brațe. Un plâns în care copiii își condensează mahniri de-o săptămână. Se va însemna și sufletul ei, ca al copiilor? Se căește că a trezit o furtună într'un suflet pe care îl nubește. Suspinițele și vorbele ei frântu nu sunt oare asemenea licăririlor cerești, Dora nu mai e Dora pe care a cunoscut-o?

— Dora, pentru mine nu poți fi alta. De ce plângi Dora? Vom fi fericiți!

Nu poate să-i oprească lacrimile. Fiecare lacrimă a ei înseamnă o vorbă.

— Nu mai plânge Dora. Rămân cu tine. Ne așteaptă Tanți. Tanți pe care și tu o vei iubi ca și mine. O auzi cum ne cheamă? Intreabă pe baba Maria de ce nu venim?

Dora îi vorbește de o legendă de aur a iubirii lor. Va trebui să se despartă?

— Nu pot, nu pot. Viața mea nu-și mai are sens. Să rămân în sufletul tău așa cum o iubire generoasă m'a făcut. Și eu te voi păstra!

Dora vorbește? Albu nu pricepe. Poate n'a priceput nimic, dela început. Trăsurica merge, or stă? Parcă sunt undeva pe un pic de munte. Acum coboră în prăpăstie. Și roțile se învârtesc asurzitor. Dora se strânge lângă el. Și se bucură. Birjarul a lunecat printre roți, tipă sub trăsura. Trebuie că-l târăște... și-l sfășie pietrele.

— Unde suntem? se trezește Albu întrebând...

Trăsurica s'a oprit. În realitate, tot atât de dureroasă. Dora coboră. Își strâng mâinile. Nu mai sunt în stare să se îmbrățișeze. Dora dă buzna pe poartă. Stă aci o prietenă bolnavă. Dora spune că'ar vrea să moară ea în locul ei, în noaptea asta...

Undeva, pe cravată, pe mână, Albu caută boabă de mir din genele Dorei. O caută ca pe un briliant și o găsește animată de ororă. E tot fierbinte. O noadă strâns în batistă. Luminează calea...

S'a refugiat la G. M. Ie frig. Rămâne îmbrăcat. O familie fericită: un pom minunat rodind înțelegere și zămbete. Domnișoarele au adus pisicul în casă.

În mijlocul odăiei, pe covor pisicul „debutează” cu un ghem de hârtie, joc savant combinat apoi cu propria coadă. Cătă spontaneitate și copilărie în jocul puului de felină!

Albu se vede într'un teatru al primitivității și în mijlocul fotoliilor lor, pisicul care se repede ca un nebun într-o vază. Trebuie că l-a durut. I trece repede. Își reia jocul. D. îi aduce un câțeluș de pluș și l-i pune în față. Pisoiul îl dă târcoale prietenești, îl mângâie cu lăbuța, începe să-l supere fără succes. D. face pe câțeluș să latre. Pisoiul — convins — sare trei pași înapoi, dezorientat. Răd fetițele ferice de navitatea pisicului. Răde și doamna și D. Pe Albu îl podicesc lacrimile. Simulează un răs violent pentru ca să-și poată șterge pleoapele.

Dora e lângă el. Nimeni nu o vede. Și Tanți e. E nerăbdătoare. N'a văzut pisicul. Îl trage de mână.

— Hai, nu mai vii? Unde e Dora?

Dora îi înghimă ceva. Dar e atâtă șgomot și bucurie de viață aci și nu-i deslușește bine spusule.

Domnișoarele aplaudă. Pisoiul repetă jocul fără insistențe. Și rămă pe rând, câțelușul de pluș e jucărie și câțeluș de-adevărat, de care pisoiul se teme și fuge arcuindu-și sub masă, blânița albă și neagră.

Dora îi tremură în brațe. Plânge în hohote. Stă pe fotoliu ori trăsura asta fermecată merge, saltă peste hopuri lin? Albu se surprinde răsând în hohote, când toată lumea aștepta un salt decisiv al pisicului.

E atâtă căldură și voie bună aci!

Albu își ia servieta și fuge pe scări. Ce-or fi crezând domnișoarele despre el? Sunt de-o seamă cu Tanți. Dacă le-ar chema Tanți l-ar înțelege și l-ar ierta, ca pe orice tătic...

Intuneric și frig.

Unde este Dora? Unde a rămas?

Albu merge în neșire pe o linie de tramvai. Îl ajunge din urmă un vagon și îl împinge ușor. Tramvaiul se oprește, îl așteaptă. Se urcă. Votmanul se joacă, ori conduce? Abia a pornit și oprește din nou în fața unui debit. Acolo se dă jos, după țigări. Iese din prăvălie, aprinde una și își caută loc. Pe trotuar, două mâni de fată se agită. O domnișoară se urcă pe scară. Domnul rămâne pe trotuar. O figură eroică: se sărută înainte de plecare. Un minut, două. Votmanul se uită în neșire la ei, trage din țigară, dă fumul pe nas. So distrează omul. Insășișit, domnișoara s'a desprins ca o lipitoare sătulă de pe gura domnului. Tramvaiul pornește.

Tot noaptea. Atăta noaptea! Albu a deschis ochii, sgâlțâit de cineva. Trenul s'a oprit în câmp. Felinarele roșii, albe, galbene luncă în sus și în jos, pe lângă vagon. Nu pricepe de ce se frământă lumea în jurul lui. Dacă s'ar fi întâmplat ceva nu mai găsea vreunul, nici de leac, acum. Și îl ghesuie o cucoană. Adică îi freacă

genunchii cu mătasea ciorapilor. Nu-și mai găsește aștămpăr. Când la geam, când pe coridor, întrebă din dreapta, întrebă din stânga. Cum a tot și cum arată? Un accident. Ei și? A căzut, adică a căzut cineva din tren? Cum și de ce a căzut? Ce era? Soldat? Era beat, gândește Albu, desigur că venea din permise de-acasă, de-a muiere. Și o fi bătut mințile.

Dar doamna, cașcum l-ar fi auzit, îi rectifică aceste formulări silite.

Că, nu era soldat, ci un negustor cunoscut din Iași. Alții, zic de nenorocit că ar fi un bătrân, invalid de război. Cereșec prin trenuri saracii... A vrut să treacă dintr'un vagon în altul. Era și orb.

Albu încheie ochii. Tristețile au și ele o țărănie. Pentru ei Dora le întrece pe toate. Caută să știe ce tapt extraordinar l'ar mai putea impresiona.

Doamna din compartiment țipă. A aflat un lucru grozav: cel tăiat de tren nu e nici invalid, nici negustor... ci o femeie. Și accidentul e la câteva vagoane de ei.

Conducătorii trenului adună ce mai găsesc, într'o petică.

Doamna, ca un post de radio, urmărește dela geam și îi ține pe cei din compartiment la curent. De tapt dânsa are aerul că informează pe un domn bătrân cu o tichie și pernița sub cap, împachetat într'o cuvertură roșie de lână.

I-a găsit și poșeta domnișoarei. Sărise cât colo. Putea s'o ia oricine.

Săraca... o compătimente tot doamna. Cine știe ce nenorocită. După mantou se arată a fi curățică...

Ce gust și pe conducător să-i deranjeze din nou, fierbe Albu. Abia se liniștește cucoana de lângă el. Terminase compătimitățile și mai ales considerentele domniei-sale, țipate în urechea stângă a lui tătic.

Domnul conducător ține între degete o poză. Explică ei că e poza domnișoarei. Poate, s'a gândit ei, că are vreo rudă în tren, așa din întâmplare... (Albu îl găsește foarte deștept pe domnul conducător).

Păcat de ea, frumusețică și tânără, precizează doamna.

Albu ține să-i vadă gusturile. Îi smulge fotografia din mână. Nu e politicos ce face. Și rămâne cu ochii înșepeniți. Fotografia îi apărea pătată. Dă s'o șteargă. Podul palmei i se pătează de sânge. Chipul rămâne același... același... al ei... al ei... al Dorei...

Și Albu începe să cânte, făcând din fotografie un evantai grațios.

Și dă ochii peste cap și cântă cu pretenție de primadonă orice arie îi vine în minte. S'a hotărât să cânte așa până mâine. Cântă tare, mai tare și mai tare. Ar vrea să sară cântecul lui de cinci ori mai sus decât fluierul locomotivei.

Adică, ce să-și piardă vremea cu cântece. N'are timp de pierdut. Trebuie să ajungă acasă, înaintea trenului. S'o vestească pe micuța lui Tanți că vine Dora, iubita lor Dora. S'o îmbrace frumos și s'o aducă și pe ea la gară...

Ce mai stă? Ce mai stă?

Vără fotografia într'un buzunar oarecare. Iese pe coridor. Pe aci... Deschide ușa... și face un pas, dol, înaripat, în gol și întuneric...

MATEI ALEXANDRESCU

CRONICA DRAMATICĂ

Dordea Mazilu Paula Culitza Sergiu Dumitrescu Vedea

TEATRUL NATIONAL: „Maria Baschkirtseff”, piesă în trei acte, prelucrată de d-soara Ticu Arhip.

Regia: I. Şahighian.

Dacă odată cu premiera Curierului de Lyon, am primit mai neîncredător în succesul şcolii de regie experimentală, nu tot astfel va fi după ce am putut asista la reprezentările piesei Maria Baschkirtseff.

Obiectele dispar, din mîntea chiar a celor cari privesc critic noua încercare a direcţiunii Naţionalei.

Poate să contribuie la această favorabilă părere ce ne-o facem asupra piesei, şi substanţia ei, valoarea ei.

Desigur, face parte dintr'un repertoriu a.e.s. frământarea veşnică, nemulţumită, adăncă umană a Mariei Baschkirtseff, frământarea unei fiinţe ce a

Alegerea piesei în repertoriul regiei experimentale este o fericită idee, fiindcă piesa necesită o gamă largă şi variată de interpretări, în special pentru rolul titular, astfel încît calităţile şi defectele elementelor de încercare pot cu prisosinţă să iasă în evidenţă.

Din acest punct de vedere trebuie să remarcăm jocul d-rei Didy Teodorascu. Ea s'a situat dela început pe un plan superior. Cu multă simplitate, ceea ce este o calitate deosebită şi rară, a izbucit să redea momente dramatice acute, fără artificii de gesturi adeseori dăunătoare.

Dacă totodată ar fi izbutit să intruchipeze mai multe antiteze în interpretare, rolul s'ar fi putut numi o creaţie.

D-ra Mimy Botta, în al doilea rol important feminin, a asigurat o bună interpretare, cu multă căldură.

Poate mai puțin dispusă d-na Nelly Sterian.

D-na Ana Luca, fără antren, fără dinamism.

D-nul Emil Botta a susţinut cu destulă pricepere rolul pictorului Bastien Lepage.

In domnia-sa avem mari speranţe şi de aceea credem că nu greşim atribuindu-i un joc frumos conturat. Totuşi, n'ar fi rău să cedeze din atitudinea prea rigidă în anumite scene.

D-nul Bulinga, foarte slab. Rolul, dealtfel, prea puțin însemnat. Insa jocul domniei sale a fost prea rece, prea sfios.

D. Rădulescu, corect.

D-nul Şahighian a condus cu pricepere desfășurarea acţiunii, iar cadrul somtos în care s'au desfășurat scenele îi revine probabil și domniei-sale.

In rezumat vorbind, credem că rezultatele Școlii de regie experimentală au dat un efect strălucit, odată cu reprezentarea acestei piese.

Mult mai încheată decât premiera dela Studio, piesa dela Teatrul Național s'a desfășurat într'un ritm frumos și cald, aducând spectatorilor impresia de seriozitate și de studiere a rolurilor, atât de necesară, dar mai cu seamă și impresia că sunt unele elemente de viitor în teatru. In special d-ra Didy Teodorascu

VICTOR POPESCU

„TEATRUL LIGII CULTURALE”: „HENRIC IV” DE LUIGI PIRANDELLO, IN TRADUCERE D-LUI PROF. AL MARCU. REGIA: N. MASSIM.

Foarte laudabila inițiativă a direcției „Teatrului Ligii Culturale” de a reprezenta „Henric IV” de Pirandello, s'a soldat cu un frumos succes.

Publicul nostru a avut ocazia, ca după „Sase personaje în căutare a unui autor”, să cunoască, în cursul aceluiași stagiuni, un Pirandello mai definitiv, mai realizat — mai uman.

Căci dacă „Sase personaje” este o scripitoare lecție de estetică dramatică, rămâne totuși o experiență de laborator, a cărei reprezentare necesită, în special, un public prevenit.

„Henric IV” are toate calitățile unei autentice opere dramatice, minus o importanță cantitativă de balast „pirandellian”.

Mai mult, în „Henric IV”, personajele nu mai sunt „idei” care se trudească să se realizeze — ci oameni, în sensul etern al cuvântului: frământați din pătimi și din idealuri.

Eroul dramei lui Pirandello a suferit un accident — înscenat de amantul soției sale, cu scopuri bine determinate. Cum însă, în acea clipă, îl personifică pe Henric IV, eroul continuă să se confunde cu împăratul, morț cu câteva secole înainte.

Instalat într'un castel, unde prietenii binevoitori îi fac nebunia cât mai confortabilă, timp de disprezece ani, Henric IV își

Emil Botta (în rolul „Bastien Lepage”)

electrică... Și-si mai dă seama că marea, autentică nebunie, nu e a lui, ci a celorlalți.

Iar o revenire în actual, nu mai prezintă pentru ei nici o tentație.

Și din această clipă, opt ani, va simula nebunia, fără ca ci-

neva să fi bănuț schimbarea petrecută.

Momentul dramatic este plasat la sfârșitul acestor opt ani. In cursul unei vizite, prietenii — printre care foșta soție și amantul ei, au revelația adevăratei situații. Pentru scurt timp însă — căci amantul va fi ucis de către „împărat”, care se decide să rămâne pentru totdeauna „Henric al IV-lea”.

Este aici, desigur incomplet notat, ceva din schema personajului superb al lui Pirandello, și pe care d. Sergiu Dumitrescu l-a interpretat cu multă înțelegere. A fost o frumoasă biruință a unui actor tânăr și cu mari calități. Reușita d-lui Sergiu Dumitrescu a aruncat o lumină favorabilă și asupra celorlalți interpreți. D-na Maican a fost o interesantă apariție. D-ra Paula Culitza, o forțe tănără acțivă, a adus multă trăgăzime și un frumos temperament scenic.

D. Titu Vedea e extrem de amuzant, dar ar trebui să păstreze uneori măsura. De data aceasta, economia piesei cere mult mai puțin.

Masca lui Pirandello pe scenă, a devenit tradiție în teatrul românesc. De data aceasta sarcina care la „Studio” fusese a d-lui Anastasiad, l-a revenit d-lui Dordea.

D-sa a reușit să semene însă, foarte bine, cu Kogălniceanu.

O simpatică siluetă de tânăr marchiz a schițat d. Costin Iiescu.

Chiar și d. Mazilu ar reuși să placă, dacă ar păstra o oarecare decență, în atitudine, necesară și pe stradă, dar mai ales pe scenă. (Și doar joacă pe un baron !).

Regia o datorăm d-lui Massim, care a făcut un spectacol încheștat și frumos ritmat.

S'a jucat după admirabila traducere a d-lui prof. Alex. Parcu.

Interim

Cinematografele

ARO: „MARIA CHAPDELAINE”

Cei cari compun reclama filmelor își dau câte odată în petec, așa cum au făcut și de astă dată cu noua premieră dela Aro.

Bizuindu-se pe succesul reputat de filmul Helene Willfuhr, domniai cari se ocupă cu compunerea reclamelor au alăturat de astădată de numele romanului scris de Vicki Baum, numele filmului realizat după opera lui Louis Hémon: Maria Chapdelaine.

E un sistem pe care nici-o dată nu l-am agreat, acela de a aminti succesul unui film trecut, în reclama făcută altui film.

Și ar mai avea un sens sistemul dacă între cele două filme ar fi o legătură în afară de ascămănarea de titlu — mai fineți „Tragul din Bengal”? „Mai tare ca Bengali”. Stupid, nu? — dar atunci când nici această asemănare nu există, faptul că ambele filme au fost extrase după romane de autori diferiți, alături

rarea numelor lor pe afiș este lipsită de noimă.

Trecând acum la filmul prezentat, trebuie dintru început să remarc că suferă de marelui cursur de a avea la bază un roman în care acțiunea nu joacă rolul principal, ci mai mult redarea atmosferei a fost preocuparea romancierului.

Se întâmplă pe ecran lucruri destul de interesante cari nu-l pot ține totuș, încordat, pe spectator. Discuții în sală, căscuri, erau dovada neatenției în care se desfășura acțiunea filmului. Spectatorul nu putea fi prins în firele acțiunii și dus cu ele până la desnodământ. De acest lucru suferă de altfel toate filmele în cari acțiunea este tratată pe mai multe planuri.

Moartea vânătorului, boala mamei, dragostele fetei: iată cele mai de seamă episoade ale filmului. Tema care stă la baza filmului este eroismul cu care locuitorii pădurilor americane trebuie să înfrunte toate piedecile. Grigiu lui Julien Duvvier a fost, ca și acela a lui Louis Hémon, de a reda cât mai bine atmosfera.

A reușit de altfel să prozante câteva minunate cojuri de natură, iar efortul omului pentru a dărâma un pom, lupta lui cu natura, este minunat redată.

A abuzat însă regisorul de prea multe suprapunerii de fotografii, ajungând la un moment dat să dea titimului o notă prea obositoare. Paurea care începe să se învântească în jurul vânătorului: extenuat ajunge, prin prea multă repetare, să obosească ochiul. Mai sunt în film amănunte de regie care, la început încântă, pentruca, abia mai spre sfârșit, spectatorul să-și dea seama ca sunt inutile. Filmul francez ar ajunge la culmea de care este atâr de aproape, dacă regisorul și-ar da seama — actorii au înțeles-o de mult — că prin mijloace cât mai simple se pot realiza lucruri într'adevăr mari.

Apoi am impresia că producătorul a mai greșit dându-i rolul principal Madeleine Renaud. Dânsa e, incontestabil, o acțivă mare — în teatru cred chiar că poate avea creații minunate — dar este prea bătrână pentru a interpreta rolul Mariei Chapdelaine.

Se mai putea admite ca, încarnând-o pe Helene Willfuhr, să îi tulburare pe curiosul student în medicina, interpretat de Jean Louis Barrault.

Dar nu vedem unde a găsit atâtea farmece ca să poată subjugă trei oameni deodată.

Două dintre adoratorii ei au fost interpretați de Jean Gabin — într'un rol destul de scurt și care, am impresia, nu l-a pasionat prea mult; și Jean-Pierre Aumont — cu gesturi tot atât de precipitate și încă, băiat frumos.

SCALA: „DOMNUL ȘI DOAMNA DETECTIV”

William Powell a reperat mari succese creând roluri de detectiv sucul, care mai mult încercă treaba decât o descurcă. Moartea Jeancii Harlow, se pare că l-a subucinat într'atâta încât a dispărut cu totul după ecran. Pentru genul de roluri mai sau amintit d.șpăria lui: înseamnă o pierdere de care nouă — simpatizanți ai lui William Powell — nu pare foarte rău. Dar Americanii nu s'au descurajat.

Locul lui William Powell a fost luat de Melvyn Douglas, căruia nu-i lipsește nici mustăcioara, nici talentul primului. Și totuși ultimul film cu „detectivi trăzniți” nu se apropie de succesul primelor benzii. Explicația este, cred, simplă.

Celelalte filme erau presărate și cu scene „de groază”, cu care se face respirația spectatorului. După ei, urma câte un spirit de humor american, lumca râdea cu hoște și cam în felul acesta filmul trecea fără ca aproape să observi scurgerea timpului. Trecearea bruscă dela groază la râs îl ținea pe spectator atent.

In acest film lipsesc scenele tari — morți căzând din dulap, umbre misterioase, mâini străngând comutatorul electric, și altele — el nefiind altceva decât o însuirire de scene comice, unele mai reușite, celelalte mai puțin.

Deci, la insuccesul filmului contribuie cel mai mult regisorul. O parte de vină o are însă și Florence Rice, cu totuși lipsită de talent și nici măcar atât de frumoasă pentru a scuza apariția ei pe ecran. Are o singură calitate: Știe să se îmbrace bine.

MIRCEA ELIADE

(Urmare în numărul viitor)

TRAIAN LALESCU

Ignoranță și libertate

(Urmare din pag. 1-a)

totală de lume, ci, ca să folosim o formulă prea cunoscută, prin „renunțarea la fructul actelor” omenești (phatishnava-vainayya). Omul rămâne în lume, acceptă Creația, dar departe de a participa pasiv la drama Creației — „transfigurază” fiecare gest uman, transformându-l în „ritual”. Asupra acestei transfigurări, vom reveni îndată. Să o remarcăm însă de pe acum, că atât în tehnicile tonice cât și în mistica vaishnava, iubirea joacă un rol de frunte; este, într'un cuvânt „instrumental principal de „realizare”. Evident, iubirea în multiple ei sensuri; erotic-concretă în tantrism, pasională în vaishnava. Am stăruit asupra eroicele mistice în cartea noastră Yoga. Essai sur les origines de la mystique indienne (Paris, 1936, p. 231 sq) și nu mai stăruim aici. Ne îngăduim să observăm numai că atât în vaishnava cât și în tantrism, dragostea este „transfigurată”, adică transformată într'un ceremonial de multe ori de valoare cosmică (unirea ceremonială tantrică, maithuna).

Vorbind însă de Eros în legătură cu Creația, trebuie să observăm că iubirea are — în India, ca și în alte culturi — o funcțiune ambivalentă. Pe deoparte, dragostea izolează pe om de lumea exterioară, întocmai ca o asceză. (Căci prima condiție a ascezei este izolarea de restul lumii, singurătatea, viață interioară). Pe de altă parte, dragostea scoate pe om din sine, „proiectându-l” în persoana iubită, tinzând să-l identifice cu ea, și anihilându-i astfel individualitatea; este, cu o expresie tehnică, deplasarea centrului de greutate al ființei omenești din sine — în celăl, în ființa iubită. Am amintit funcția ambivalență a iubirii (izolare de lume, concentrare asupra ta însuși — proiectare în altul, pierdere de sine) pentru a nu se înțelege greșit sensul pe care Eros îl are atât în mistică vaishnava cât și în tehnicile tantrice, ca să nu mai menționăm celelalte curente bhaktice indiene.

Cosmosul, Creația, care e născută din „ignoranță” omului, are și ea funcțiune ambivalentă. Pe deoparte, prin născuturile ei nesfârșite, antrenează pe om în cicluri nenumărate de existență; pe de altă parte, îl ajută indirect să-și caute și să realizeze mântuirea sufletului, autonomia absolută (mukti). Cu cât omul suferă mai mult, adică este mai total solidarizat cu Cosmosul, cu atât își face loc mai puternic dorința de a se elibera, setea de mântuire. „Iluziile” și „formele” slujesc, deci, prin propria lor magie și prin suferința pe care o alimentează neobosit la devenire, chiar scopul suprem al omului: eliberarea, mântuirea. „Dela Brahman până la firul de iarbă, Creația (srishthi) este pentru beneficiul sufletului, până ce te atinge suprema cunoaștere”. (Sāmkhya-pravachana-sūtram, III, 47).

Textele indiene repetă până la sațietate că pricina „robiei” sufletului și, deci, izvorul suferințelor fără sfârșit care fac din condiția umană o permanentă dramă — este solidarizarea omului cu Cosmosul, participarea lui, activă sau pasivă, voluntară sau involuntară, la Creație.

Neii neii strigă înțeleptul din Upanishade: „tu nu ești asta!” Adică: tu nu aparții Cosmosului, tu nu ești necesar implicat în Creație prin legea proprie a ființei tale. Prezența omului în Cosmos este, pentru gândirea indiană, ori o întâmplare nefericită, ori o iluzie. Poziția aceasta negativă aproape „polemică”, față de Cosmos, a spiritualității indiene se verifică mai ales în celelalte sisteme de gândire care pun accentul pe ontologia. Dacă se afirmă realitatea absolută a Spiritului — fie acesta conceput ca Unul singur (monismul vedantic) sau ca o infinitate de spirite fără nicio posibilitate de contact între ele (pluralismul Sāmkhya-Yoga) — atunci este obligatorie devalorizarea Creației și denunțarea vali-

dității oricăror legături între „suflet” și Cosmos. Esse nu poate avea niciun fel de relație cu non-esse; iar Natura, după cum am văzut, fiind o Devenire Universală, nu are o realitate ontologică. Pentruca, chiar pentru sistemele Sāmkhya și Yoga, formele cosmice nu au o realitate absolută, și se resorb printr'o „mare disoluție” (mahaprālaya) în substanța primordială (prakriti).

Neii neii care deci acest sens: desolidarizarea omului de Creație. Din inexhaustibile matrice a Cosmosului se nasc milioane de forme, care au toate același destin: devin, se transformă, se nasc ca să moară. S'ar putea vorbi de o „eternă reînnoaștere” a tuturor formelor cosmice, dirijată de un destin care stă la baza Creației: karma. Această karma domină și viața omului, cu aceiași eficiență cu care se exercită asupra întregului Cosmos. Prins ca într'o plasă în această lege de fier a Creației, omul suferă, moare și se naște din nou, ca să-și continue suferința, pe acest pământ. Dar această reînnoaștere a omului pe pământ, acest ciclu nesfârșit de reîncarnări, este de fapt prelungirea înfinită a unei existențe larvare care înseamnă mai curând moartea decât viața. (Cf. cartea mea Yoga, p. 309 sq.). Într'adevăr, adevărata Viață, nu poate fi decât plenară, reală, fericită. Iar pentru întreaga spiritualitate indiană post-vedică, condiția umană e tragică; pentruca omul nu e nici liber, nici fericit. Viața pe pământ, în „ignoranță”, este o existență de larvă; îi lipsește autonomia spirituală și beatitudinea, condițiile unei existențe reale.

Ticu Arhip

izbutit să-și imprime personalitatea cu prisosință, căznă ce i-a fost dealtfel și telul vieții.

Este vie probabil, în mîntea multora, viața acestei ființe misterioase și excesiv slave, din memorie rămase celebre. De acolo, preucurarea românească a cules câteva episoade emoționante și caracteristice, cari definesc întreaga ei ființă: îi explică idealurile și răscolesc încă o amintire a vieții ei agitate.

Ridicînd cortina în clipa în care Maria Baschkirtseff promeste să cucerească nemurirea prin artă, — vreau să-mi asigur nemurirea cu orice pret — spune ea într'o scenă, — cele 3 acte ale piesei urmăresc frenezia vieții ei, cu dorința nelînfîntă de a învinge, cu umiliri cumpite din partea semenilor, și cu cădere la finea, când, prea tîrziu, a descoperit că ea adevărată pe care ar fi putut culege fericirea, calea iubirii.

Ceea ce conturează pe eroina piesei este un sentimentalism violent, pasionat, o neîncetată mișcare lăuntrică, un caracter cu adâncimi și culmi, asemenea desigur tuturor sufletelor mari rusești, izvorite din misterul necuprins al stelelor.

O complicație sufletească, un inexplicabil labirint de contradicții, un caracter în fond foarte uman, care reprezintă în linii precise, ceea ce noi numim astăzi — misterul slav, parfum exotic și imbiator, o inimă apropiată mult, nouă românilor.

Să nu fie o mirare purtarea acestei ființe, care a doborât mai mult decât orice să se realizeze. Și dacă ea a căzut înfrîntă, roasă de nemiloasa boală cemicăna plămîni, și-a văzut totuși idealul împlinit.

Intensitatea dramei reprezentată la Națională își are în primul rând din verisimul ei, din legăturile puternice pe care le are cu teatrul, intens sufletească, pasionată, al unei ființe ce ne pare apropiată și, concomitent, din nota romantică a ei.

PREFERINTE PLASTICE

MAESTRUL ȘI MODELUL

HIPNOTISM

MENAJ BOEM

BUCURIE

— Decât să mai lucrezi la tabloul ăla, mai bine ai face câteva gravuri în lemn, că tot vreau să aprind focul.

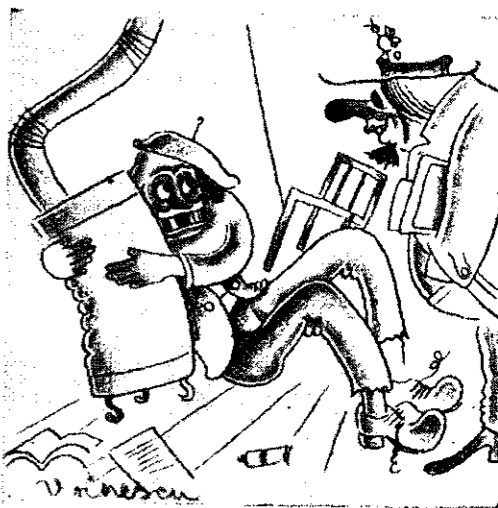
— Am impresia că-mi sabotezi opera! Crezi că mai poți fi „Cleopatra”, după ce ți-ai făcut buclele alea'n cap?

— Rog onoratul public să lerte durata experienței, dar pe domnul voiu fi să-ți adorm de două ori.

— Dae'ar fi un copil-fenomen!

— Azi e cald la noi în cameră! — Da, colegul nostru, mîncătorul de foc, ne-a adus resturile dela dejun.

Literatură, artă, idei...

O mărturie de prețuire a cărții

Am văzut și o expoziție a cărții întocmită altfel decât după criteriul standurilor editoriale și cu alt scop decât al vânzării intensificate. Am vizitat o expoziție de cărți cumpărate și citite. Ea este într-o sală imensă de festivități a Școlii Centrale de Fete din Capitală. Mi se pare o idee din cele mai bune aceea a d-rei Malaxa, distinsă directoare a „Școlii Centrale”, de a organiza o expoziție cu cărți recomandate ani de ani de profesori și citite, fîrește, cu înfrigurarea copilăriei și a adolescenței de către elevi. Se vede aici cum se face mișcarea culturii într-o școală românească, cum se exercită gustul și dorința de instruire. Semnificația expoziției crește când constatăm că ea s'a alcătuit după genuri și specii literare. Ocupă pe rând, fiecare rândul lor: cărțile de știință, filozofie, istorie, geografie și călătorii, cărțile pentru copii, străjeria, literatura și limba italiană, engleză, franceză, germană. O așezare privilegiată o aveau volumele de istoria arte-

lor; Eminescu domnia singur pe un stand, în toate edițiile românești și în traduceri de către s'a făcut în limbi străine. Tot cadru de lumină avea și Lucian Blaga și poezia tânără impodobită cu ultimele tipări de primăvăratic elan. Nivel de actualitate deci în literatura vremii — dar totdeauna și serioasă reprezentare a trecutului istoric și literar.

Dacă am vrea să citim textul Regulamentului Organic publicat cu alfabet cirilic în 1832, îl putem găsi la „Școala Centrală de Fete”. Asemeni traducerea în vătătorilor lui Neagoe Basarab, alături de cele mai noi volume de filozofie estetică sau filologie.

Tot impresionant era și un stand al operelor publicate de fetele elevi ale școlii, unele autoare de studii ample și feburite, altele scriitoare cu nume din ce în ce mai notorii.

Dela expoziție am plecat cu încredințarea că, oricum, cărțile au un destin fericit. Ele sunt citite și din dragostea lor se prilejuesc frumoase manifestări.

— f. —

STEPA BASARABEANA

ne-a dat un volum de poeme în care am aflat un poet. Cartea se numește: „Ore” și e semnată N. F. Costenco. Vom spune din capul locului că d. N. F. Costenco a scris o carte care ne-a plăcut. Pînă de tinerete amară și vie, cartea lui N. F. Costenco, este ceea ce se numește „o autentică realizare”. Dacă ar fi să-i găsim un loc în lirica tânără, am zice că d. Costenco e un M. Bănuț al Basarabiei — și nu credem că am greși. Regretul nostru este acela că chingile acestei cronici prea mărunte nu ne permit să cităm decât o strofă a volumului:

„Hei fraților! Să plângem! Numai plînsul
„A mai rămas necăngrenat în noi
„Ce-i Dumnezeu când ne-a uitat
„Dănsul
„Intr'un pământ bețiv și plin de ploaie”

Explozia asta de lirism sincer și încă atâtea alte perle, spun că N. F. Costenco e un poet. Și asta ne bucură foarte.

„FORME”

revistă de „drept, artă și științe sociale”, apare sub conducerea distinsului literat, d. prof. universitar Eugen Herovanu. D-sa

a isbutit — dintru început — să imprime un aer de frumoasă conduită acestei reviste, pe care cu plăcere o anunțăm. Planuri variate, se întretale în paginile ei și nume grăitoare semnează articole pline de miez. Astfel: Francesco Carleonești, Gh. N. Leon, H. Donnedieu de Vabres, Tudor Vianu, G. Alexianu, N. Solomon și M. G. Constantinescu, spun destul. Delicat și poezios al „Călătorului romantic” și omul de-o distincție finetă intelectuală, care e d. Eugen Herovanu, ne prezintă în „Forme”, pagini asupra cărora stăruim cu atențiune și folos. Credeam că faptul acesta, spune deajuns.

DOUA SUTE

de numere de apariție serbează „Pământul” d-lui Eugen Cialic, dela Călărași. Revista aceasta s'a menținut întotdeauna la nivelul frumos și necesar unei bune reviste de provincie, cîștigîndu întru totul pe harnicul ei director. Numărul festiv apărut nu de mult, strînge la un loc cuvinte de unanimită și sinceră stimă și simpatie. Și noi îl dorim d-lui Cialic izbîndă, străngîndu-i mîna cu vechea noastră prețuire și bună amintire. „Pământul” nu va trebui să se oprească!

D. LIVIU REBREANU

a fost ales membru al „Academiei Române”. Iată un gest care cinstește literele române și înaltul lor, în același grad. Căci alegerea d-lui Liviu Rebreanu între nemuritori, e un fapt prin care pămîntul lui „Ion” și sbuciumul „Gorilei” primesc o definitivă și de mult meritată consacrară. Ne bucură totuși pe cordul Academiei Române l-a acordat zilele trecute marelui romancier care e d. Liviu Rebreanu și — din colțul nostru — ne alăturăm unei unanime mîndrit.

CU VARA CARE SE APROPIE

ne vin în minte clarele armonii ale romanticii germani, acei incomparabili și neegalatî căntăreți ai minunilor lumii. Răcoarea unui codru, sunetul unui corn de vîntătoare, lucul albastru al unui lac și încă atâtea alte elemente, iată ce ne-a aprins condeiul. Un refugiu cu Eichendorff, sau cu Müller, în penumbra unei case de munte, iată visul unui orașan biruit de gândul muncii exenutate. Rîndurile astea, le-am scris nu atât pentru el, ci pentru un bun și minunat dascăl de germană, care îngână cu elevii nu numai secul „der, die, das”.

ION AUREL MANOLESCU

tânărul actor și poet a dat la lumină, nu de mult, o viață a lui Hasdeu. Cu toată mărturisirea autorului, care ne asigură că paginile sale vor fi mai mult un imn, trebuie să o spunem că ne-a obosit irismul fără de măsură al paginilor sale. Căci oricât de pur și de poetic s'ar vrea un cântec de laudă, florile de stil și intortochierile gândului, plictisesc și te îndepărtează. Dela tineretea vie și plină de talent a autorului, mai așteptăm și altceva!

DINTR'O REVISTA

de dărză și ageră finută literară, desprindem un mic crâmpeț dintr'un binesimțit articol de critică: „Griboedov jese din universitate pentru că pășea-se în viață, care nu va fi chiar nebusucimată”. Mai departe: „Nici operele lui Gogol nu fuseser scrise”. Nu vrem pentru că să cităm mai departe, din articolele care fuseser scrise de d-nii colaboratori. Dar garanțăm că mai sunt frumuseți de acest fel!

AUTOGRAFE

au semnat scriitorii într'o zi, la „Buletinul Culturii”. Am primit lumea cumpărătoare, care admira cravatele și ochii poezilor și-am zămbit amar: cărți cu autografe — ca și cum am zice:

cafea cu frișcă. Poate că ochii frumoși ai unor „tinere copile” și profilul superb al câtorva frumoase femei ajung pentru a ostoi o mare tristețe!

NU ȘTIM

de ce revista „Gând Românesc” dela Cluj și-a încetat, în ultimele luni, apariția. Ne obicinuisem să aflăm în minunata revistă a d-lui Ion Chinezu un înbreg Ardeal, viu și fremătător, să întălmim în paginile ei o întregă falangă de poeți și prozatori alături de dragi. Spiritul u-nui Ardeal pur, pulsa în „Gând Românesc” și tocmai de aceea melancolia acestei note. Îl trimitem d-lui Chinezu, alături de întrebarea noastră, o inimă de prieten vechiu și prezent.

D. NICHIFOR CRAINIC

a fost editat de „Miron Neagu” cu tălmăcirile „Poveștilor despre Bunul Dumnezeu” ale lui Rilke. Însă însemnă cu rară bucurie apariția aceasta a lui Rilke, în haina românească a celui mai profund cunosător al său. În numărul viitor vom scrie pe larg despre cartea. Azi îi anunțăm apariția cu multă și mare plăcere.

D. CAMIL PETRESCU

distinsul scriitor și dramaturg a fost încununat cu premiul național pentru arta dramatică. Recunoașterea ce s'a adus muncii pline de talent a d-lui Camil Petrescu, este un fapt din cele mai frumoase.

„Danton”, „Mioara”, „Suflete tari” și „Mitică Popescu” sunt realizări puternice în teatrul românesc, consacrate de public și critică. Laurii oficiali innoblează și definitivizează truda d-lui Camil Petrescu.

LA „LIGA CULTURALĂ”

a avut loc o șezătoare literară, foarte bine primită de un public select și numeros. Constatăm cu satisfacție că gustul pentru literatură n'a fost cu totul absorbit de plăcerile estivale. Causeria d-lui Ionel Teodorescu, acest rar mînuitor al cuvîntului vorbit, precum și lecturile d-nei Coca Farago și ale d-lor: George Dorul Dumitrescu, Teodor Scarlat, Virgil Carianopol, I. D. Pietruș, Traian Lalescu, George Șoimu, Emil Bota, Silviu Lazăr, Serafim Cadan,

etc., au smuls sincere și repetate aplauze stălurilor și balcoanelor sălii.

ȘTEFAN BACIU

UN STUDIU CRITIC DESPRE PROZA EPICĂ A LUI DELAVRANCEA

Studiul critic de curînd publicat de d. Gr. Popescu-Băjenaru, despre Șchifele și năvelele lui Delavrancea, constituie o foarte atentă aplicare a principiilor și metodelor de cercetare critică prevezitate de d. prof. universitar Mihail Dragomirescu, în opera sa capitală „Știința Literaturii” și în același timp, o merituoasă contribuție personală a autorului, la determinarea locului pe care-l ocupă puternicul creator al lui „Hagi-Tudose”, în evoluția prozei literare românești.

Insușirile evidente, de claritate metodică și expunere sistematică a ideilor și judecăților critice ale acestui studiu, ne îndreptătesc să-l recomandăm cu deosebire tineretului școlăresc — cărturarilor de mai târziu — căroră le va fi un prețios ajutor, mai cu seamă acum, în prejuma examenelor de sfîrșit de an și de bacalaureat.

CAMAȘA FERICITULUI

Domnul Mihail Negru a tipărit la „Cugetarea”, „Camașa fericitului” sau Minunata poveste a sultanului Saladin — cel-trist, care de lumea toată se cuvine a fi cunoscută, spusă de prea-înțeleptul și de Allah-Temătorul Abgely Ben Omar Nurreddin”. Această carte, admirabil scrisă de d. Negru, după cunoscuta fabulă orientală, a obținut nu de mult, premiul „Delafraș”, pentru cea mai bună carte pentru copii și tineret. Amintim că d. Mihail Negru a mai scris și o operă în versuri, cu subiectul „Camașa fericitului”, pe care a luat-o ca libret d. George Simionis, compunînd o frumoasă muzică adecuată.

În versiunea de proză tipărită de „Cugetarea”, se află numeroase versuri luate din legenda dramatică, așa încît „Camașa fericitului” constituie o lectură din cele mai alese.

MOARTEA TIRANULUI

(Urmare din pag. 5-a)

— Vas la cincisprezece sferturi pe stînga. Erau salvați. Forțata deslășuită de accident încetase, ca prin farmec, la azuzul vîntelor magice și o bucurie copilărească, delirantă, se insinua în sufletul echipajului. Sgomotul valurilor și al vîntului părea că-mai pierduse din putere, dar pleșcăitul mării era tot mai apropiat și onduțațiile late ale apei urcau puntea cu mai multă ușurință. Sus, pe pasarelă, lipit de parapet, cu casheta cu laurii de aur așezată în dezordine pe cap, strîns în manta, comandantul Ricardo Gambară privește umil inaintea, acolo unde vasul se desena tot mai distinct și mai mare, dar gândurile lui se trudeau parcă să nu înțeleagă ceea ce curiozitatea profesională descoperise de mult. Începuse atâtea surprize dealungul acestei zile și convingerile sale erau tot mai îndoielnice, după fiecare ispită nouă, încît prolepticitatea și relativismul credințelor sale și ușurința cu care ceda, îl împură de uimire și-l aruncară într'o agitație adîncă și chinuătoare. Dar, ceea ce inima sa se trudea să treacă cu vederea, ceea ce ar fi voit să se întîmple cât mai tîrziu și mai departe de dînsul, se petrecu atunci. Ofițerul de cart, care binocla vasul, anunță taina pe care comandantul o păstra pentru el, cu glas puternic și clar: Erau salvați de un vas spaniol, de frați: era distrugătorul „Xeres”.

Dar comandantul nu putea să treacă cu vederea ceea ce toți păreau că neglijează, nu putea să uite că flamura care fălăia acolo sus, pe catarg, era fanionul armatei care lupta sub Franco. Învins de soartă și părăsit de marinarii săi, căpitanul comandă lansarea banelor: dar sunetul vocii sale era stîns și tremurător. Văzu înfrigurarea cu care oamenii lansau bărcile și graba cu care se pregăteau să ajungă dîncolo, cașicum s'ar fi spus că-i alungă din urmă nu știu ce obsesie și avu vîziona depline: soale înfrîngerii. Și atunci, cînd ultima balerină fu gata de plecare, se pără că l-au uitat, fără ezitare, așa cum se uită uneori un trecut turbure și s'ar fi vrut, în clipa aceea, tiranul de altă dată, care să-și răsbune crucea umilînței, pe care el, oamenii și robii săi, li siliseră s'o poarte. Dar niciodată nu s'a întîmplat ca marinarii să părăsească pe unul dintre ei lor în mijlocul mării. În mijlocul gândurilor răvășite și a mîhnirii încercate de mîndria demnității lui, auzi glasul ofițerului, care-l chema să pornească peste valuri. Timp de câteva secunde, nici o trăsătură nu se mișcă pe fața lui, iar trupul îi era amorțit într'o rigiditate de moarte. Apoi își privi ofițerul îndolung, în adîncul ochilor și obosit ca de o întrecere titanică, murmură răspunsul atât de stîns, încît ofițerul de abia îl auzi: „Plecați!”.

Pronunțînd cuvîntul supremiei renunțării, glasul lui avea o dovă de ciudată, încît s'ar fi zis că se roagă. Nu mai era nimic din glasul acela, care știa să-și nuanțeze vibrațiile cu o măiestrie necîntecată, care se ridică înspăimîntător ca o furtună, încît toți uitau să mai gîndească și care fascina prin spontaneitatea dăruzeniei lui. O amărăciune se așternuse pe fața lui palidă, dar resmînarea, înflorită acolo, ca o aureolă, îi transfigură și împrumuta figurii o expresie care nu mai avea nimic omnesc întrînsa.

— Căpitane, trebuie să mergeți cu noi! Spuse, din nou, ofițerul, categoric și agresiv, așa cum nimeni nu îndrăsnise să i se adreseze vreedată, comandantului. „Înțeleg orgoliul vostru, dar e o nebulie ceea ce faceți. Veniți cu noi, căpitane, altfel va vom lua cu forțe”. Dar agresivitatea lui era falsă.

Îi vorbea cu convingere și umilînță, așa cum poate nici n'ar fi bănuț că e capabil s'o facă cineva, în asemenea împrejurări, cu o tainică durere, dar, pe măsură ce vorbea, chipul comandantului trăda o indiferență mai adîncă, o apatie completă, încît ofițerul văzu, numaidecît, inutilitatea sforțărilor sale și schimbă tema; era acum imperios și violent, îl amenința că va porunci să fie ridicat de soldați și-i amintea, cu sadică satisfacție, că ar fi preferabil să nu se expună unui asemenea spectacol, din care prestigiul său n'avea nimic de câștigat. Se plecă peste bară, ca și cum ar fi vrut să-și cheme oamenii, dar în clipa aceea, ca o apariție halucinantă, comandantul Ricardo Gambară era din nou șeful tiranului în fața căruia orice voință se frîngea, ca prin farmec. Glasul lui, grav și energic acoperea totul, arunca ordine, pe care le sublinia, cu gesturi scurte și hotărîte și-l flutura, înaintea ochilor, oțelul unei arme. Umil și învins, ofițerul pricepu că trebuie să se închine și că pierduse iremediabil lupta. Salută lung și cu emoție vădită, așa cum se obișnuiește cînd cineva este îngropat în mare, sau ai oareoasă se vezi murind un erou și cobori de pe spardeck. Acum comandantul era iar omulețul fără vîieță, livid și rebogit, pentru care vîieță își pierduse orice sens. Cu brațele crispate pe balustrada de oțel a punții, pe care o îndrăgise atît, începea călătoria cea mare, către o lume de miraj și purificare, pe care avea s'o descopere, uitit, ca altădată Columb, Pămîntul nou. Valurile îl înveleau, în mîngăierile lor, cu o voluptate chinuătoare, așa cum numai o amantă știe s'o facă, și-l ameteau cu patima despletirii lor nebușești. Și atunci, peste talarului a-pără ca într'un vis, o imagine blîndă de tînar, îmbrăcat în uniformă marinărească, în ochii căruia juca o durere fără margini, pe care buzele se trudeau, zadarnic s'o tălmăcească exact:

— Căpitane, vă cer ordine. Ce hotărîți?

Dar, ca și altădată, răspunsul îi înghetă în suflet. Valurile, care se despicaseră adînc, ca odinioară la legendarul semn al lui Moisi, îi înăbușară strigătul, care parcă ar fi voit să spună:

— Mașină turată toată. Bara zece la stînga”. Și apoi, ofițerul: „Intr'o jumatate de ceas li vom lua pe vasul nostru, Garcia!”.

Un timp tulburat, o altă lume și un om: René Benjamin

(Urmare din pag. 1-a)

sfidare celei mai sincere, celei mai sigure vieți! Oamenii aștia par să fie convinși că vîieță trebuie să fie așa cum vor ei... nu cum ea este! După ce s'au înțeles că trebuie să fie laici, perfect, ei par să determine o altă creațiune, dar în aceste forme chinute o anumită substanță le scapă, sufletul nu participă nicăieri — și ei nu simt nimic și nu văd! Că forțe misterioase îi desmint, la fiecare cotitură din vîieță — ci se uită fără să priceapă sau le este imposibil să vadă: microscopul la care au învățat să privească au le arată nimic... Atunci, — ei sunt fericiti. Și merg înainte!

Dar Benjamin îi privește... Aproape se miră că, toate astea, pot să existe! Și el rade, crunt... Dar, în fond, e trist!

Și e aici, puțin, toată opera lui — unică astăzi — de pamphletar, probabil cel mai mare care trăește acum.

Fiindcă există și opera lui poetică... Unde se consolează Benjamin? În hohotul imens — de lungă sete — al lui Balzac! În soliloquiul înfrigorat, de poezie și de mister, al lui Barrès... În feeria universală a lui Molière, sau în vigoarea dărză a lui Clemenceau, în pathosul de creație a lui Mussolini, peste „un popor îndrăgostit”... Se odihnește mai ales în riguroasa olimpiadă a lui Maurras, „ce fils de la mer”, și chiar în răsul viu al unui Sacha Guitry — această admirabilă diversitate, dar aceste fructe superbe ale creației care mai isbutesc să spună, oricum, că vîieță poate să fie frumoasă!

Și această Chronique d'un temps trouble? Ea rezumă puțin aproape tot ce-am văzut — și sunt aici alte evasuni... E mai întâi lumea asta pe care o știm, acești „Soutiens de la Société” cari au invadat pretutindeni, au creat instituții — și au dat astfel o vîieță care aspiră să fie mereu altfel... decât așa cum este! Parcă totul s'a hotărît să moară... Chiar Parisul! Grația lui liberă, — strivită acum de marcele capital, totul la un aspect comercial și de trustruri... Vîieță e „în serie”, — ca și produsele... Iar „Spiritual”? Profesorii instruesc pe muncitori! Și aceștia întorc „știință” — așa cum au laut-o, așa cum li s'a dat, atît cât au putut s'o ia — împotriva acelor cari n'au știut să le dea... altceva — și mai mult! E o goană după confort — într'o lume în care toate bunurile spirituale au murit! Lucrătorii confisică bunurile burghezilor — ca să fie mai fericiti! — iar aceștia sunt timorați că, lucrurile astea pierdute, nu le mai rămîne într'adevăr... nimic!

„Spiritual” e la îndemîna oricui — constituțiile sunt egalitare („deși liberale”) — și ideile circulă pe stradă, dar numai așa cum ele ar putea să circule cînd li se dă drumul pe stradă... Și e aici un dialog pe care nu-l compar cu nimic! Am datoria să-l dau, așa cum e scris... Benjamin fixează un timp — în câteva fraze! Cine ar avea cruzimea să le repetă, altfel?...

E lucrătorul, instruit, care știe că într'o zi va putea să măture chiar, apăsînd numai pe un buton. Dar gîndul lui e puțin deranjat...

— Quand onne travaillera plus... qu'est-ce qu'on pourra bien faire?

—
— On s'instruira!

C'était l'annonce d'une foi, d'un culte! J'allais fuir, quand le postier reprit:

— La science dissipe les mystères. Nous sommes matérialistes et biologiques! Je m'incline!

— Le malheur, remarquai-je, c'est que la matière est mystérieuse...

Le postier s'avança comme pour une exécution:

— La matière est un peu plus prospectée, tous les jours!

— Mais il y a la mort, Monsieur!

— Qu'on possédait, m'sieur! Affaire de temps!

— Croyez-vous qu'always vous vivrez à coup sûr?

— Il y a des chances!

— Et si je vous tue?

Il en resta bouche bée. Il n'avait pensé qu'aux hommes qui ne veulent pas mourir, sans réfléchir à ceux qui veulent donner la mort! Mais je sentis qu'il se disait: „cela, c'est encore du fascisme!” J'avais mon café, saluati, partis, puis me mis à courir... comme un assassin!

E penibil să jefuești o carte, scoțînd din ea un petec ca dintr'un postav.

Dar sunt sigur că rana e atînsă aici, — că se vede acum mai liber, mai universal, rîul de care suferă lumea! Benjamin îl privește cu sentimentul unui cert naufragiu. Cafer, Brutedeveau, Bourdelange — deputatul — și toți aștia poartă, vă rog să credeți, cum spunea Balzac, nume ce le convin... Nume care-i exprimă! Și îi explică...

Lévi — Prune e fericit, — apasă pe un buton, și își vede, pînă în fundul uzinei, ultimul automobil fabricat...

— Ici, il n'y a jamais de difficultés, spune el...

Și Benjamin murmură: pourvu, pensai-je, qu'il meure facilement!

Prune are un milion utilagiu numai pentru o singură piesă dela mașină — pentru alta are cincisprezece milioane...

Și Benjamin se gîndește: dacă ar spune asta în fața lui Dumnezeu — „ga ne ferait aucun effet”? E replica lui Benjamin... Cam din aceste locuri el va reflecta, el se va opune, mereu!

Cum n'ar fi fost crispat? Cum ar putea să rămînă într'o lume în care „materia se prospiciază în fiecare zi” (și omul nu mai consimte să moară...), în care efortul este o oroare, în care te duci la medic ca să-l substitui naturii și în care nu s'ar pricepe că pot să existe tot atît de bine „des indigestions psychiques...”. În care se aud liturghii cântate la radio cînd te speli pe picioare sau cînd ți se somni, la gară sau în tramvai, în care femeile se „înarcează” cu diplome „pentru vîieță” uitînd că esențial ar fi să aibă grație și să rămînă frumoase — o lume în sfîrșit în care alte „religii” se compun în fabricii sau intruniri, preții au rămas funcționarii plictisiți, și în care pînă și virtutea e mediocră! În fața ei, o Germanie colosală, fără fund — care apasă greu pe inima unui Francez...

Și Benjamin, unde s'ar duce! Am văzut, — Balzac, Molière, Maurras... Acum va pleca — sans les étoiles... Cu un copil: le petit garçon enchanté!

O!, poate numai Shakespeare a inventat copii mai bogați și mai simpli... Copilul acesta trăește undeva, liber, — tatăl lui l'a păzit de contactul vulgar, de crima „instrucției” mai ale care asasinează copilăria.

Și Thierry promite acum lumii o figură de om. El este și tot ce Benjamin ar vrea să fie o lume. Dar pe aceasta, cum mi-ați cere să v'o spun în câteva fraze! Trebuie s'o respirat din care se naște o zăcă de tinerete! Și eu n'as

TOMA VLADSCU

respirat din care se naște o zăcă de tinerete! Și eu n'as fi vorbit aici de „o carte” numai — să fac cronica unei „cronici”... Dar cartea lui Benjamin e o pictură, epocală, — e tot atât de mult o lume care răstoarnă alta!

Thierry, le petit garçon enchanté”, — el restituie omului, peste sumbre perdele care-l acoperă, elan, fantezie, efort, o tandră gravitate, acea grație spontană și liberă care face posibil un sens de poezie și de mister — și unde vom suferi mai puțin fiindcă ne vom putea consola! — Unde vine, poate, am ști și fim fericiti... Aceasta e lumea, acestea sunt „valorile” lui Benjamin. În ea, în ele, imaginația e liberă să cuprîndă un viitor, în care ar mai putea să apară eroi și sfinți...

Deaceea cartea lui e Benjamin e simplă... Aș vrea s'o văd în mîini care tremură!

...Ca aceste dimineți de suflet pe care le-am simțit, lacrimi, la ultima filă — și pe care vreau să v'o dau...

Copilul pleacă, sub stele... Tatăl lui îl ține de mîna, ochi mari deschși. Ce va fi această nouă vîieță?...

Soldat? Nu... Are să fie poate orator, să ducă lumile după cuvîntul lui, să arate ce este frumos, ce e bine?... Copilul dă din cap — nu...

El are, numai, un gînd: faire plaisir... Și cum? Ingrinjd de cei slabi, conducându-l, mîngîind tristeți?...

— Non, dit Thierry, d'une voix calme et presque nonchalante, je voudrais être sourcier!

.....

— Qui papa!... J'aimerais deviner où il y a de l'eau... fendre la terre... faire partir des sources...

Poet!

Il soupira; il prit un temps.

— Parce que tout le monde a soif... et qu'il n'y a rien qui me plaise tant, avec la voix de ceux que j'aime, que le bruit de l'eau, quand elle coule doucement...

...Incalculabile posibilități, lumea aceasta de poezie, care-și ridică acum aurora pe o frunte liberă, de copil!

O lume însetată...

TOMA VLADSCU

Intre critică profesională și eseu

(Urmare din pag. 1)

mîrînd procesul de elaborare diletantism critic. Aprecierea artistică a autorilor pînă în este nedreaptă și neînțeleasă condiționările lui sufletești de oare, Eselu critic reprezintă, oarbărie. O atare critică eseistică, fecundă în sugestii, des- a activității critice. El nu o bătînd probleme generale și poate, fîrește, rezuma și nici depășînd limitarea cronicilor nu trebuie să se substituie cronosacrare cărților de actualitate perioadice. Fiecare din a-litate nu este decît cu mare greutate compatibilă cu activizîntă o tehnică spirituală div- vitate foiletonistică perioadice și corespunde unor con- diții bine statornicite, după care am avut prilejul să ară- tăm altădată. Cele două for- de exigențe periodicității foiletonistice. Rezultate ale lecturilor îndelungi, ale răgă- zurilor contemplative și ale fiind cantonată resemnat și meditației, aceste eseuri cric- tice vor apărea totuși citito- rului comun ca exemple de

ION BIBERI

CAROL ANTON APOSTOLESCU